

Marjo Alander

SEKSUAALIOHJAUSTUOKIO
AIKUISTUVILLE KEHITYSVAMMAISILLE KAMUTUVALLA

Hoitotyön koulutusohjelma

2017

SEKSUAALIOHJAUSTUOKIO AIKUISTUVILLE NUORILLE KAMUTUVALLA

Alander Marjo
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Hoitotyön koulutusohjelma
Marraskuu 2017
Sivumäärä: 44
Liitteitä: 1

Asiasanat: aikuistuva kehitysvammainen, seksuaaliohjaus kehitysvammatyössä

Tämän projektityön tarkoitus oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida seksuaaliohjaustuokio itsenäistyville kehitysvammaisille nuorille Kamutuvalla. Seksuaaliohjauksen tuokion tarkoituksena on, että ohjattavat osallistetaan seksuaaliohjaustuokion sisällön laatimiseen. Tavoitteena oli lisätä kohderyhmän seksuaalitietämystä ja -terveyttä.

Seksuaaliohjaustuokio toteutettiin yhteistyössä Satakunnan Sairaanhoidopiirin Kamutupa toiminnan kanssa. Osallistujat olivat aikuisten ryhmästä iältään 18-22 vuotiaita. Ryhmässä oli kahdeksan nuorta, joista kuusi osallistui. Seksuaaliohjaustuokio toteutui lokakuussa 2017. Tuokioissa käsiteltiin seksuaalisuuteen liittyviä teemoja. Tuokio pidettiin erikseen tytöille ja pojille ja oli kestoltaan kaksi tuntia ryhmää kohti.

Seksuaaliohjauksen suunnitteluvaiheeseen kiinnitettiin paljon huomiota ja harjoitteet valikoitiin erityisryhmille sopiviksi. Turvataito harjoitteet olivat tärkeä ja iso osa ohjaustilannetta, koska erityisryhmillä on valtaväestöä suurempi riski joutua hyväksikäytetyksi. Projektissa käytettävät ohjausmateriaalit jäivät kohdeorganisaatioon hyödynnettäväksi.

Seksuaaliohjaustuokion toteutus sujui hyvin. Kaksi poikaa ei päässyt osallistumaan, näin ollen 75% suunnitelluista osallistui. Palaute tuokiosta oli sekä kohdeorganisaatiolta, että nuorilta hyvää. Ohjauksen tukena olleet kuvat saivat positiivista palautetta. Jatkoehdotuksena projektille olisi seksuaalisuusohjauskurssi, tämä tukisi nuorten kehitysvammaisten itsenäistymistä.

SEXUAL EDUCATION TO THE INDEPENDENT YOUNG PEOPLE WITH INTELLECTUAL DISABILITIES IN KAMUTUPA

Alander Marjo

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Nursing

October: 2017

Number of pages: 44

Keywords: independent young people with intellectual disabilities, Sexual Education in Developmental Work

The purpose of this project was design and implement sex education for independent young people with intellectual disabilities in Kamutupa. The purpose on the sex education is that those young people to participate in the creation of the content of the sex education. The aim is to increase the target audience's sexual knowledge and health.

The sex education has been implemented in cooperation with Satakunta Sairaanhoidopiiri, Kamutupa. The participants were from the group of adults aged 18-22 years. The group had eight young people, six of whom participated. The Sex education was realized in October 2017. Sexual issues related to sexuality were discussed. Sexual education was held separately for girls and boys and lasted for two hours per group.

Much attention was paid to the design phase of the sexual guidance and the exercises have been selected for special groups. Safety exercises were important and a large part of the steering situation. Special groups have an increased risk of sexual abuse. The materials used in the project remain for the target organization to be exploited.

The sex education went well. Two boys did not participate, so 75% of the participants attended. Feedback was both from the target organization and from the young to the good. Supported pictures received positive feedback. As a continuation of the project, the project would have a long lasting sexual education course, which would support the independence of young people with intellectual disabilities.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	AIKUISTUVA KEHITYSVAMMAINEN.....	5
3	SEKSUAALISUUS.....	8
3.1	Homoseksuaalisuus.....	9
3.2	Seksi.....	10
4	SEKSUAALIOHJAUS JA MENETELMÄT KEHITYSVAMMATYÖSSÄ.....	12
5	PROJEKTIN TARKOITUS JA TAVOITTEET.....	21
6	PROJEKTIN SUUNNITTELU.....	21
6.1	Projektin vaiheistus, aikataulu ja sisältö.....	22
6.2	Tutustumiskäynti.....	25
6.3	Kohderyhmä.....	26
6.4	Projektissa käytettävät menetelmät.....	27
6.4.1	Saako koskea harjoite.....	27
6.4.2	Turvataito harjoite, jatkoa saako koskea harjoitteelle.....	28
6.4.3	Alapääsanastokilpailu.....	28
6.4.4	Kiinnostavat aiheet (etukäteiskysymykset).....	29
6.4.5	Tarina seurustelusta ja keskustelua.....	30
6.4.6	Arviointisuunnitelma.....	30
6.5	Resurssit ja riskit.....	30
7	PROJEKTIN TOTEUTUS.....	31
7.1	Tutustumiskäynti.....	31
7.2	Tutustumiskäynnillä ilmi tulleiden aiheiden opetusmenetelmät.....	33
7.2.1	Opetusmenetelmä aiheeseen homoseksuaalisuus.....	33
7.2.2	Opetusmenetelmä aiheeseen seksi.....	33
7.3	Seksuaaliohjauksen toteutus.....	34
7.3.1	Tyttöjen ryhmä.....	34
7.3.2	Poikien ryhmä.....	36
8	PROJEKTIN ARVIOINTI.....	38
8.1	Seksuaaliohjauksen toteutuksen arviointi.....	38
8.1.1	Kehitysvammaisten nuorten arviointi.....	38
8.1.2	Oma arviointi toteutuksesta ja tavoitteiden toteutumisesta.....	38
8.2	Resurssien ja riskien arviointi.....	39
9	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	39
	LÄHTEET.....	42
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, seksuaaliohjaus kuuluu jokaisen oikeuksiin. Tutkimuksien mukaan erityisryhmät, kehitysvammaiset ja vammaiset, erityisesti tytöt ovat prosentuaalisesti alttiimpia hyväksikäytölle kuin valtaväestö. Tästä syystä sopivilla menetelmillä erityisryhmille toteutettu seksuaaliohjaus on tärkeää. On tärkeää oppia tunnistamaan tunteensa, vartalossa tuntuvat tuntemukset ja tietämään, mikä itsestä tuntuu hyvältä ja mihin ketäkin on lupa koskea. On tärkeää myös tietää, että on lupa sanoa ei, sekä kunnioittaa myös muiden rajoja. Opinnäytetyö tullaan tekemään yhteistyössä Satakunnan Sairaanhoidopiirin Ulvilan Kamutupatoiminnan kanssa. Yhteyshenkilönä toimii Kamutupa toiminnan esimies Sanna Jokinen sekä ryhmänvetäjä Marja Järvelä. Kohdeorganisaatiossa on alkanut elokuussa 2017 kehitysvammaisille nuorille aikuisille oma viikonloppuryhmä uutena palvelutuotteena, ja opinnäytetyön ehdotettiin liittyvän tähän. Ryhmässä painotetaan itsenäistymiseen liittyviä teemoja. Sekä esimies, että ryhmänvetäjä toivoivat aiheeksi seksuaaliohjausta.

Projektin tarkoitus on suunnitella, toteuttaa ja arvioida kehitysvammaisille nuorille suunnattu seksuaaliohjaustuokio. Tarkoitus on, että ohjattavat osallistetaan seksuaaliohjaustuokion sisällön laatimiseen. Tavoitteena on lisätä kohderyhmän seksuaalitietämystä ja -terveyttä. Jokaiselle harjoitteelle on asetettu omat oppimistavoitteet, joiden toteutuminen on tavoitteena.

2 AIKUISTUVA KEHITYSVAMMAINEN

Nuoruuden määritelmä on moninainen. Nuoruus voidaan määritellä esimerkiksi iän mukaan, mutta tällöinkin nuoruuden raja on häilyvä. Pitkäaikaissairaana tai vammaisen nuoren kohdalla, nuoruuden iän määrittäminen voi olla hankalaa, koska nuoren fyysinen ikä ei välttämättä vastaa nuoren kehitystasoon. Ikää parempi kriteeri nuoruutta määriteltessä on erilaiset asiat joita nuoruuteen ja nuoren elämään kuuluvat, kuten oman minäkuvan rakentaminen ja itsenäistyminen. (THL, www-sivut, 2014)

Kehitysvamma tarkoittaa vammaa käsitys ja ymmärtämiskyvyn alueella. Kehitysvamma todetaan ennen 18vuoden ikää. Suomessa on arviolta 40 000 ihmistä, joilla on kehitysvamma. Vamman syyt voivat olla moninaiset, vamma voi johtua joko syntymää edeltäneistä syistä, synnytyksen yhteydessä sattuneista vaurioista tai lapsuusiässä tapahtuneista tapaturmista tai sairauksista. Syistä osa jää kokonaan selvittämättä. (Kehitysvammaisten tukiliiton www-sivut, 2015)

Kehitysvamma ei ole sairaus, se on vamma tai vaurio. Kehitysvamman aste vaihtelee lievästä oppimisvaikeudesta vaikeaan. Myös lisävammoja on useilla kehitysvammaisilla, jotka vaikeuttavat liikkumista, vuorovaikutusta ihmisten kanssa tai puhetta. Myös käsitteellinen ajattelu ja uuden oppiminen on kehitysvammaiselle ihmiselle haastavampaa kuin muille. (Kehitysvammaisten tukiliiton www-sivut, 2015)

(WHO:n määrittelemät kehitysvammaisuuden tasot)

Älyllisen kehitysvammaisuuden aste	Älykkyysosamäärä	Älykkyysikä
Lievä	50-69	9-11
Keskivaikea	35-49	6-8
Vaikea	20-34	3-5
Syvä	alle 20	0-2

Murrosikä on suurten mahdollisuuksien ja muutoksien aikaa. Psykkisen kehityksen kannalta mielen rakenteet ovat muutoksille avoinna ja myös fyysiset muutokset ovat huomattavia. Perheestä irroittautuminen voi tulla kehitysvammaiselle nuorelle hyvinkin aikaisin eteen mahdollisesti esim. opiskelun takia. Voi myös käydä niin, että vanhemman on hyvin vaikea päästää irti nuoresta, jos he näkevät lapsensa erityistä apua ja suojelua tarvitsevana. Nuori on kuitenkin aina ensisijaisesti nuori, ei vammainen, ja vanhemman tulisi antaa tilaa nuorelle. (THL, www-sivut, 2015)

Murrosikä nostattaa pintaan tiedon omasta vammaisuudesta uudella tavalla. Vartalon fyysiset muutokset suuntavat huomion omiin fyysisiin muutoksiin. Jos vamma on keskushermostoperäinen, voi fyysinen murrosikä alkaa tavallista aiemmin. Samanaikaisesti kyky käsitellä vaikeita kysymyksiä ja voimakkaita tunteita voi olla ikään nähden haasteellista. Tällöin nuori voi joutua keskelle hormonaalista myllerrystä, ennen kuin nuori olisi valmis pohtimaan asioita, ja tällöin voi tulla psyykkisiä ongelmia tilanteen käsittelyssä. Vammaisuuden myöntäminen voi murrosiässä aiheuttaa voimakasta surua, kieltämistä tai vertailua vammattomiin. Vammaisen nuoren murrosiän kehitysvaiheisiin kuuluukin vamman hyväksyminen osaksi minuutta. Nuoren tulisi pystyä muodostamaan realistinen käsitys omista vahvuuksista ja heikkouksistaan. Kysymyksiin omasta vammasta ja sairaudesta tulee saada vastaukset. Nuorella tulee olla mahdollisuudet keskustella ja saada tukea omaan tilanteeseensa. (THL, www-sivut, 2015)

Kehitysvammaisen ihmisen itsenäistyminen on monimutkaisempaa, koska kehitysvammaisuuden määritelmään liittyy viittaus, että kehitysvammaisen ihmisen tarvitsee elämässään tavallista enemmän apua ja tukea. Itsenäistyminen kehitysvammaisella jatkuu läpi koko elämän. Itsenäisyys on aina suhteellinen käsite, jokainen tarvitsee joskus toisen ihmisen apua ja tukea. (Kehitysvammaisten tukiliiton www-sivut, 2015)

Itsenäisen elämän aloittaminen voi olla aika hurjaakin aikaa, koska silloin oppii elämän ja käytännöntaitoja myös niin, ettei joku ole vieressä koko ajan neuvomassa. Itsenäistyminen voi olla ahdistavaa, ihanaa ja kaikkea siltä väliltä yhtä aikaa. Itsenäistyminen on jokaiselle yksilöllistä. Yhteistä kuitenkin on, että mitä enemmän asioista tietää, sitä helpompaa on mennä mukaan eri tilanteisiin. Elämäntaitojen avulla selviytyy arkipäivän tilanteista kotona, kaverien kanssa, koulussa ja työpaikalla. Joskus eteen voi tulla ikäviä tai yllättäviä asioita, joille ei voi mitään. Elämäntaitojen avulla näissä tilanteissa kuitenkin pärjää ja osaa suhtautua niihinkin oikein. (Omaelama www-sivut, 2016)

Nuoren aikuistuessa ja itsenäistyessä on tärkeää, että sekä vanhemmat, kuin myös lähiympäristö tukevat ja kannustavat nuorta elämään mahdollisimman omannäköistä elämää. Itsenäistymisessä lähtökohtana on tukea kehitysvammaista nuorta hänen

aikuistumisessaan ja mahdollistaa hänen oma voimaantumisen itsenäisen elämän rakentamisessa. Aikuistuvan nuoren perhe on tärkeää osallistaa muutosprosessiin, jotta perhe kykenee tukemaan nuorta parhaalla mahdollisella tavalla. Kehitysvammaisen nuoren itsenäistyminen herättää perheenjäsenissä usein monenlaisia tunteita ja ajatuksia. Perheenjäsenten on myös hyvä tiedostaa tunteet, jotta itsenäistyminen sujuisi onnistuneesti. (Marjamäki & Koivurinne 2016)

3 SEKSUAALISUUS

Lupa seksuaalisuuteen

Sinä saat olla ihana.

Sinä saat haluta.

Sinä saat tuntea.

Sinä saat nauttia.

Sinä saat iloita.

Sinä saat rakastaa.

Sinulla on lupa. /Seteke

Seksuaalisuus on ihmisen ominaisuus. Samoin kuin ihminen tarvitsee ruokaa, että pystyy elämään, ihminen tarvitsee elämäänsä myös seksuaalisuutta, eli ihmissuhteita, läheisyyttä ja lämpöä. Seksuaalisuus on osa ihmisyyttä, siihen kuuluvat käyttäytyminen, tunteet, ajatukset ja keho. Seksuaalisuus on osa ihmisen minuutta läpi elämän, kasvaessa seksuaalisuus muuttuu muotoaan, pienen lapsen seksuaalisuus on erilaista kuin nuoren tai aikuisen. Myös kokemukset ja elämäntapahtumat muuttavat seksuaalisuutta. Omaa seksuaalisuuttaan kannattaa miettiä ja pohtia, sillä se on keino tutustua omaan seksuaalisuuteensa ja itseensä. Kun tuntee itsensä ja oman seksuaalisuutensa, ymmärtää omia tunteita ja ajatuksia paremmin, oppii millainen on. Kun tietää mitä ajattelee seksuaalisuudesta ja miten tuntee, on helpompi hyväksyä itsensä. (Seteke, www-sivut, 2017)

3.1 Homoseksuaalisuus

Seksuaalinen suuntautuminen, kertoo siitä, kehen ihminen ihastuu tai rakastuu, tuntee eroottista tai emotionaalista vetovoimaa. Seksuaalinen suuntautuminen määritellään oman sukupuolen ja tunteiden pohjalta, mikä ei tee siitä aina helposti määriteltävää. Henkilö, joka rakastuu vastakkaiseen sukupuoleen- mies naiseen ja nainen mieheen, kutsutaan heteroksi. Jos henkilö puolestaan rakastuu samaa sukupuolta olevaan henkilöön, käytetään termiä lesbo tai homo. Miehestä käytetään nimitystä homo, naisesta nimitystä lesbo. Biseksuaalisuus tarkoittaa, että henkilö voi ihastua ihmiseen tämän sukupuolesta riippumatta, ja tuntea emotionaalista ja eroottista vetovoimaa sukupuolesta riippumatta. Seksuaalisen suuntautumisen hahmottaminen alkaa ihmisillä hyvin eri ikäisinä, monesti aikuinen homo kertoo muistoissaan, että he ovat aina olleen homoja. Seksuaalinen suuntautuminen voi myös muuntua elämänkaaren aikana. Erityisesti naisilla, joten ikääntyneetkin saattavat havainnoida itsessään emotionaalisia, sekä eroottisia tuntemuksia samaa sukupuolta kohtaan. Yleensä seksuaalinen suuntautuminen kirkastuu murrosiän aikana. (Seta www-sivut, 2016)

Heterona tai homona oleminen ei ole yksiselitteinen asia. Monesti heteroksi itsensä määrittelevällä voi olla seksuaalista halua samaa sukupuolta kohtaan. Osa on myös harrastanut seksiä samaa sukupuolta olevan kumppanin kanssa. Myös moni lesbo on harrastanut ja harrastaa seksiä miesten kanssa, mutta identifoi itsensä lesboksi. Johtopäätöksenä voisikin pitää, ettei seksuaalinen suuntautuminen ole suoraan yhteydessä seksikäyttäytymiseen. Kiusaaminen, syrjintä ja jopa väkivalta ovat yleisempiä homoseksuaaleja kohtaan kuin heteroja kohtaan. Homo- ja bifobia tarkoittaa vastenmielisyyttä ja pelkoa seksuaalivähemmistöjä kohtaan. Fobiat liittyvät usein pelkoon tuntemattomasta. Seksuaalivähemmistöihin liittyy myös paljon myyttejä. Kaikkien homojen ajatellaan olevan naismaisia, lesbojen puolestaan ajatellaan vihaavan miehiä tai haluavat itse olla miehiä. Biseksuaaleista taas ajatellaan, että "kaikki kelpaa" ja heitä saatetaan pitää kykenemättöminä sitoutumaan. Jotkut ennakkoluuloista ja stereotyyppioista saattavat pitää paikkansa joidenkin ihmisten

kohdalla, mutta seksuaalivähemmistöryhmien moninaisuus on niin valtava, ettei yleistyksiä ole järkevää tehdä. (Seta www-sivut, 2016)

Homo ei ole haukkumasana, se on ihmisen identiteetti. Homottelua ei tulisi hyväksyä, vaan kaiken nimittelyn suhteen tulisi olla nollatoleranssi. Seksuaalivähemmistöjen syrjintäsuoja sekä yhdenvertaisuuden edistämismääräys on kirjattu yhdenvertaisuuslakiin. (Seta www-sivut 2016)

3.2 Seksi

Seksi on toimintaa, joka tuottaa nautintoa. Seksistä voi nauttia yksin. Tällöin se voi olla esimerkiksi fantasioita, haaveilua tai itsetyydytystä. Seksiä voi harrastaa myös toisen ihmisen kanssa esimerkiksi hyväilemällä tai rakastelemalla. Seksi on yksityinen ja hieno asia, eikä sitä voida arvioida toisen kokemuksen tai ihmisen mukaan. Itsetyydytys on tapa tutustua omaan kehoon, kun tuntee oman kehon, on helpompi opetella rakastelua toisen ihmisen kanssa. Itsetyydytys on nautinnollinen asia, eikä siinä ole hävettävää, vaan se voi olla elämänmittainen voimavara, josta voi nautiskella kun siltä tuntuu. Seksuaaliset mielikuvat ja fantasiat auttavat itsetyydytyksessä. Niiden avulla voi kokea monenlaista, eikä sitä tarvitse jakaa kenenkään kanssa. Kun ihminen kiihottuu, verenkierto ja sydämen syke kiihtyvät. Sekä miehillä, että naisilla kiihottumisreaktio on hyvin samankaltainen. Kiihottumiselle pitää antaa aikaa, jotta seksi on nautinnollista. Yhdynnän pääasia on nautinto, rakastelusta voi myös nauttia saamatta fyysistä orgasmia. Tärkeää on, että kummatkin osapuolet haluavat seksiä ja nauttivat siitä. (Väestöliitto, www-sivut, 2017)

Suuteleminen on seurustelussa iso askel. Suuteleminen on myös rehellistä, suutelu tai sen nautinnollisuutta on hankala teeskennellä. Suudelmien merkitys päivittäisen rakkauden ja hellyyden merkinä säilyy läpi elämän. Hyväilyseksi, eli petting on merkittävä vaihe intiimissä kosketuksessa. Pettingin avulla aloitetaan yhteisen seksuaalisen nautinnon jakaminen. Hyväilyseksivaiheesta yhdyntään siirtymistä on turha kiirehtiä, se mahdollistaa kiihottumisen oppimisen, toisen kehon ja läheisyyden tuottaman mielihyvän. Yhdyntä on yksi seksuaalisista tavoista osoittaa rakkauden

tunteita ja kiintymystä kumppanin kanssa. Se on tapa nauttia toisen ihmisen läheisyydestä ja kehosta. Ensimmäinen kerta on aina jännittävä ja ihmeellinen tilanne. Parhaimmillaan ensimmäinen yhdyntä on suunniteltu ja kumpikin on valmistautunut rakasteluun, ja myös ehkäisy on otettu huomioon. Yhdynnässä miehen penis työnnetään naisen emättimeen. On tärkeää muistaa, jos yhdyntä aiheuttaa kipua jommallekummalle, kannattaa lopettaa. Apua voi saada myös esimerkiksi esileikin jatkamisesta tai liukasteista. Yhdessä kokeilemalla ja harjoittelemalla kumppanukset löytävät itselleen sopivat rakasteluasennot. (Väestöliitto, www-sivut, 2017)

Rakastelu alkaa esileikillä, joka tuottaa miehelle erektion, eli penis jäykistyy, joka mahdollistaa peniksen työntymisen emättimeen. Naiselle esileikin tarkoitus on lisätä halua ja kykyä yhdyntään. Emättimen seinämistä erittyy kirkasta liukasta nestettä, joka toimii liukastimena yhdynnässä. Esileikin aikana lantionpohjan lihaksisto rentoutuu naisella, jolloin emättimen ympärillä oleva lihaksisto on peniksen työntyessä emättimen sisään vastaanottavainen. Yhdyntä alkaa siitä, kun mies työntää peniksen emättimeen ja päättyy siihen kun mies kokee siemensyöksyn. Rakastelussa tärkeintä on kokonaisvaltainen nautinto, ei yhdynnän kesto, määrä tai siemensyöksy. Rakastelu ei pääty orgasmiin tai siemensyöksyyn. Hyvänolon tunne, läheisyys ja kohteliaisuuden yhdynnän jälkeen lisäävät yhteenkuuluvuuden upeaa tunnetta. Useat haluavatkin yhdynnän jälkeen olla lähekkäin, ja nauttia yhdessäolosta silittelien ja suukotellen. (Väestöliitto, www-sivut, 2017))

Milloin ihminen on valmis seksiin on yksilöllistä. Yhdistävää on kuitenkin, että kehon tulee olla riittävän kehittynyt, tällöin myös mieli kiihottuu seksuaalisista teoista. Murrosiässä pojilla penis kasvaa, erektio onnistuu, sekä siemensyöksyt alkavat. Tyttöillä taas hormonien vaikutuksesta johtuen emätin muuttuu joustavammaksi, kuukautiset alkavat ja immenkalvo laajenee. Ulkoinen kehityksen taso ei kuitenkaan tarkoita sitä, että olisi valmis seksiin. Lisäksi pitää olla kehittymistä tunteen ja järjen tasolla. Seksuaalisten teot eivät pelota, ja seksistä puhuminen luonnistuu kumppanin kanssa. Ajatus seksistä ei epäilytä tai mielessä ei ole selvittämättömiä kysymyksiä seksistä. Tulee olla tarpeeksi kypsä kantamaan vastuuta, esimerkiksi huomioiden sukupuolitaudit ja ehkäisyn. Myös kumppanin tulee olla valmis seksuaalisiin tekoihin ja kummankin täytyy haluta sitä. (Väestöliitto, www-sivut, 2017)

4 SEKSUAALIOHJAUS JA MENETELMÄT KEHITYSVAMMATYÖSSÄ

Seksuaaliterveys on olennainen osa ihmisen terveyttä sekä hyvinvointia, ja näin ollen merkittävä osa kansanterveyttä. Seksuaaliterveyden käsite yleistyi 1990 -luvulla. WHO määrittää seksuaaliterveyden seksuaalisuuteen liittyväksi, henkisen, fyysisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tilaksi. Siihen kuuluu positiivinen ja kunnioittava lähestymistapa seksuaalisuuteen, seksuaalisiin suhteisiin, kuin myös mahdollisuus turvallisiin ja tyydyttäviin seksikokemuksiin vapaana syrjinnästä, painostuksesta tai väkivallasta. Seksuaalisuuden määritelmässä WHO määrittelee seksuaalisuuden keskeiseksi osaksi ihmisyyttä kaikissa elämänvaiheissa, käsittäen sukupuolen, sukupuoliroolit, sukupuoli-identiteetin, seksuaalisen suuntautumisen, mielihyvän, erotiikan, intiimisuhteet ja lisääntymisen. Seksuaalisuudella on usein eri elämänvaiheissa erilaisia merkityksiä. Ihminen voi elää tyytyväisenä myös ilman seksiä tai parisuhdetta. Parisuhteella on kuitenkin tutkimuksissa todettu olevan terveyttä ylläpitävä vaikutus. (THL, Edistä, ehkäise ja vaikuta -Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014-2020, 10)

Yksilötasolla seksuaaliterveyden edistäminen tarkoittaa, että ihmisen omia voimavaroja tuetaan ja kasvatetaan siten, että muodostuu positiivinen käsitys itsestä seksuaalisena olentona. Tällöin seksuaaliterveyden edistämistoiminnassa korostuu ihmisen oman kehon arvostaminen, itsetunnon vahvistaminen, kunnioitus muita ihmisiä kohtaan, kyky rakkauden ilmaisuun ja läheisyyteen sekä vastuullinen käyttäytyminen. Seksuaaliterveydestä tarjotaan riittävät tiedot, mikä edistää yksilön päätöksentekotaitoa. Seksuaaliterveyden edistämiseksi tulee ehkäistä seksuaalista hyväksikäyttöä ja edistää vastuullista ja turvallista seksuaalikäyttäytymistä. (THL, Edistä, ehkäise ja vaikuta -Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014-2020, 23)

Seksuaalisuuden huomioon ottaminen jää hoitotyössä usein muiden hyvinvointiin ja terveyteen liittyvien asioiden varjoon. Seksuaaliterveydestä ja seksuaalisuudesta ei puhuta tarpeeksi, eikä seksuaalisen hyvinvoinnin asioita selvitetä samoin kuin muita terveystarpeita. Sairaanhoidajan työtehtäviin kuuluu seksuaaliterveyden edistäminen samoin kuin muutkin terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät asiat. Sosiaali ja

terveysministeriö on julkaisussaan linjannut, että asiakkaan ja potilaan tulee osana normaaleja terveys- ja hoitokontakteja saada seksuaaliohjausta- ja neuvontaa. Hoitotyöntekijän on otettava puheeksi seksuaalisuus, mikä antaa myös asiakkaalle mahdollisuuden puhua seksuaalisuudestaan. Jos hoitaja kykenee käsittelemään seksuaalisuuteen liittyviä asioita luontevasti hoidon aikana, edistää hoitajan toiminta asiakkaan seksuaaliterveyttä erittäin onnistuneesti. (Ryttyläinen & Valkama 2010, 129)

Seksuaaliohjauksella tarkoitetaan tilannekohtaista, tavoitteellista, kaikille hoitotyössä kuuluvaa, sekä kaikissa hoitotilanteissa tapahtuvaa ammatillista vuorovaikutusta. Keskeistä seksuaaliohjauksessa on tiedon antaminen, sekä asiakkaan tai potilaan seksuaalisuuden hyväksyminen. Seksuaalineuvonta tulee olla tavoitteellista, yksilöllistä, asiakkaan tarpeista lähtevää ammatillista seksuaaliterveyteen ja seksuaaliohjaukseen liittyvien asioiden käsittelyä vuorovaikutussuhteessa. (Ryttyläinen & Valkama 2010, 142)

WHO esittää seitsemän erityistä piirrettä, jotka koskevat seksuaalikasvatusta- ja ohjausta. Seksuaalikasvatuksen tulee olla nuoret mukaan ottavaa ja toiminnan tulee olla interaktiivista, Seksuaalikasvatuksen ja ohjauksen tulee olla jatkuvaa ja perustua elinikäisen oppimisen prosessiin. Seksuaalikasvatus on monitieteistä, alaista ja tilannelähtöistä. Standardien mukaan seksuaalikasvatustyö tapahtuu vanhempien ja yhteisön kanssa yhteistyössä. Seksuaalikasvatus on myös sukupuolisensitiivistä. (WHO, 2010)

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista painoittaa, että vammaisilla henkilöillä on oikeus päättää tietoisesti ja vastuullisesti omaan seksuaalisuuteensa liittyvistä asioista. Vammaisen lapsen tai nuoren seksuaalikasvatus ei pääsääntöisesti poikkea millään tavoin muiden lasten tai nuorten seksuaalikasvatuksesta. Tärkeä ja olennainen osa on kuitenkin turvataitokasvatus sekä seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ehkäisy. Vammaisilla henkilöillä on riski altistua seksuaalisuutta loukkaavilla ja seksuaalista kehitystä häiritsevälle toiminnalle herkemmin kuin muilla lapsilla ja nuorilla. Seksuaalikasvatuksen keskeinen osa on seksuaalioikeudet myös vammaisella henkilöillä. Nuori on aina itse oman seksuaalisuutensa paras asiantuntija.

(THL, Edistä, ehkäise ja vaikuta -Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014-2020, 65-66)

Kehitysvammaisella henkilöllä on samat seksuaaliset, emotionaaliset ja sosiaaliset tarpeet kuin muillakin ihmisillä. Psykoseksuaalisen ja seksuaalisen kehityksen vaiheet ovat usein samankaltaiset kuin muillakin henkilöillä. Vammasta, lisävammoista ja sairauksista johtuen kehitys saattaa kuitenkin viivästyä tai tapahtua aiemmin. (Ryttyläinen & Valkama 2010, 207-208)

Kehitysvammaisuuden taso vaikuttaa siihen, miten kehitysvammainen henkilö ilmaisee seksuaalisuuttaan, toteuttaa seksuaalista toimintaa ja havainnoi seksuaalisia impulseja. Haastetta kehitysvammaisen nuoren seksuaalisuudessa tuo psykologisen ja biologisen kehityksen epätasapaino. Usein murrosiän fyysiset muutokset tulevat ajallaan, mutta psykoseksuaalinen kehitys käy valtavirtaa hitaammin. Kehitysvammainen nuori käy siis aivan samoja nuoruuden kehitysvaiheita läpi kuin muutkin nuoret, mutta omassa tahdissaan. Kehitysvammaisuus ei sulje pois seksuaaliohjauksen ja neuvonnan tarvetta. Kehitysvammainen nuori tarvitsee kuten muutkin nuoret kehitystasonsa mukaista tietoa ja opetusta seksuaalisuudesta, selvittääkseen seksuaalisesta kehityksestään ja sen tuomista haasteista. (Ryttyläinen & Valkama 2010, 207)

Kehitysvammaisen nuoren seksuaaliohjauksessa tärkeää on omien ja muiden henkilöiden rajojen tunnistaminen, sekä rajojen merkityksen ymmärtäminen. Seksuaalisuuden ilmentäminen ja toteuttaminen loukkaamatta itseään tai toisia henkilöitä kuuluu kehitysvammaisen henkilön oikeuksiin. Oikeuksiin kuuluu myös saada seksuaaliohjausta, kasvatusta ja neuvontaa, sekä seksuaaliterapiaa sitä tarvittaessa. Kaikkien kehitysvammaisten nuorten tulee saada seksuaalikasvatusta, sekä turvataitokasvatusta. Kehitysvammaisen henkilön on hankala hakea itse tietoa ja ymmärtää kuulemaansa oikein. Hoitajan tehtävä onkin arvioida, milloin on oikea hetki puhua seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. Tärkeää on myös, että hoitaja huomioi miten asioista puhutaan, koska nuoren kehitystaso tulee ottaa huomioon asioista keskusteltaessa. (Ryttyläinen & Valkama 2010, 207-208)

Kehitysvammaisten ihmisten kanssa työskennellessä saatetaan kohdata haasteita, joita seksuaaliohjauksen antaja ei osaisi edes ajatella vammattomien ihmisten kanssa toimittaessa. Tällaisia ovat mm. miehenä ja naisena elämisen teemat ja erot, yksityisyyteen liittyvät kysymykset ja ongelmat, sekä muiden ihmisten kohtaamiseen liittyvät asiat ja seksiin liittyvät väärinkäsitykset. (Seksuaalineuvonnan tueksi, 2011, 132-133)

Kehitysvammaisen seksuaaliohjauksessa on tärkeää opettaa mitä tarkoittaa ystävyys, ihastuminen, seurustelu ja rakastuminen, kuinka toimitaan ihastuessa ja rakastuessa, minkälaisia tunteita se herättää, ja miten omia tunteita tiedostetaan ja tunnistetaan. Opetellaan tunnistamaan, miltä tuntuu ollessa iloinen, miltä tuntuu ollessa surullinen. Omien ja muiden rajojen tunnistaminen, miten toisia tervehditään ja voiko kaikkia halata, myös hygieniaan liittyvät asiat kuuluvat osana seksuaalikasvatukseen. (Ryttyläinen & Valkama 2010, 208)

Kehitysvammaisen nuoren on hyvä oppia tunnistamaan oman kehonsa tuottama mielihyvä. Kehitysvammaisen nuori voi tarvita apua opastusta mm. itsetyydytyksen toteuttamiseen niin, ettei se häiritse toiminnoillaan muita ihmisiä tai loukkaa itseään. Kehitysvammaisen henkilö ei välttämättä tiedä mistä on kysymys ja miten hän voi itse toimia, tästä syystä kehitysvammaisilla seksuaalisuus voi joskus korostua epätarkoituksenmukaisena käyttäytymisenä. Epätarkoituksenmukainen käyttäytyminen voi ilmetä esimerkiksi julkisena riisuuntumisena, tuntemattomien ihmisten lähentelynä tai itsetyydytyksenä julkisella paikalla. Ongelmatilanteiden ja väärinkäsitysten mahdollisuus on suurentunut sosiaalisten taitojen puutteen vuoksi. Kehitysvammaisen henkilö on altis seksuaaliselle hyväksikäytölle ja vallankäytölle. (Ryttyläinen & Valkama 2010,208-209)

Vammaisiin tyttöihin ja naisiin kohdistuu seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa useammin kuin vammattomilla naisilla. Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta on myös pidempää ja monimuotoisempaa. Naisen vammaisuuden laatu, ikä, vamman vaikeusaste, elinympäristö, tuen tarve sekä palvelujen saanti vaikuttavat riskiin joutua seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan uhriksi. Erityisen suuri riski on vammaisilla naisilla ja tytöillä, sekä niillä joilla on kehitysvamma, suuria vaikeuksia kommunikaatiossa tai psyykkisiä sairauksia. Sekä vammaiset miehet, että naiset voivat

kohdata seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa. Erään amerikkalaistutkimuksen mukaan seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa oli kokenut vammaisista miehistä melkein 14 prosenttia, ja vammaisista naisista lähes 27 prosenttia. Vammattomilla osuudet ovat 4 ja 14 prosenttia. Vammaisten henkilöiden haavoittuvuutta lisäävät asenteet, joissa heitä pidetään puolustuskyvyttöminä ja ei-seksuaalisina. On yleistä, että vammaiset henkilöt ovat saaneet puutteellista tietoa seksuaalisuudesta ja oikeuksistaan. Takana saattaa olla myös pelko itsenäisen asumistavan menettämisestä, jos he kertoavat seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta. Vammaisten kokemasta seksuaalisesta väkivallasta ja väkivaltaa kokeineiden turva ja tukipalveluiden käytöstä ei ole tarpeeksi tutkimustietoa. (THL, Edistä, ehkäise ja vaikuta -Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014-2020, 156-157)

Kehitysvammainen henkilö tarvitsee useimmiten opetusta ja ohjausta siihen miten hän voi toteuttaa omaa seksuaalisuuttaan. Hänellä ei välttämättä ole tietoa kuinka tulee toimia eri tilanteissa ja mihin hän itse kykenee seksissä. Itsetyydytystä opettaessa kehitysvammainen ohjataan rauhalliseen tilaan kuten kylpyhuoneeseen tai omaan huoneeseensa. Kehitysvammainen saattaa tarvita apua ja ymmärrystä itsetyydytykseen liittyen. Sanallisen ohjauksen, itsetyydytyksuvien ja keskustelun avulla voidaan auttaa ymmärtämään itsetyydytyksen merkityksen ja käytännön toiminnan. Itsetyydytyksuvat käydään henkilön kanssa läpi kuva kuvalta ja ohjattavalle kerrotaan mitä mikäkin kuva tarkoittaa ja missä järjestyksessä kuvat luetaan. Hoitajan tehtävä on arvioida henkilön valmius opastukseen. Kehitysvammaisille tarkoitettu sivusto Papunetillä, sekä Setekellä on tulostettavia kuvia myös seksuaalisuuteen liittyen, joita voi hyödyntää seksuaaliohjaustilanteessa. Itsetyydytys on hyvä seksuaalinen muoto sillä, se mahdollistaa tuntemuksen siitä mistä pitää ja mikä tuntuu hyvältä. Oman kehon haltuunotto on myös suuri osa seksuaalista minäkuvaa. Itsetyydytyksen toteutustapoja voi olla monia, tärkeintä on, ettei se loukkaa toisia henkilöitä tai itseään. (Ryttyläinen & Valkama 2010, 211)

Youtubesta löytyy hakusanoilla "Ilari Koivusen "Mies eikä hiiri" - monologi, jossa hän kertoo kuinka, kuinka monet muut ihmiset kokevat, että kehitysvammaisella henkilöllä ei olisi seksuaalisia tuntemuksia lainkaan. Koivunen kertoo hyvin avoimesti tuntemuksistaan ja kokemuksistaan omasta seksuaalisuudestaan ja omasta cp-

vammastaan, sekä sitä kuinka vammalla ei ole merkitystä hänen omaan seksuaalisuuteensa. (Koivunen, 2014)

Väestöliitto on luonut seksuaalisuuden portaatt mallin, jossa on esitelty eri seksuaalisen kehityksen askelmat joihin kuuluu:

- 1.) Olen ihana
- 2.) Tykkäyskaveri
- 3.) Vanhempien ihailu
- 4.) Idoli ihastuttaa
- 5.) Tuttu mutta salattu
- 6.) Tuttu ja kaverille kerrottu
- 7.) Tykkään sinusta
- 8.) Käsi kädessä
- 9.) Suudellen
- 10.) Mikä tuntuu hyvältä
- 11.) Rakastella

Portaat lähtevät liikkeelle sukupuoliroolien tutkimisesta ja päätyvät lopulta ihastumisien kautta seksikokemuksiin. Neuvonnan kannalta on merkittävää tunnistaa, millä portaalla kehitysvammainen henkilö on, jotkut eivät koskaan rakastele kumppaninsa kanssa, toiset voivat taas elää parisuhteessa. Kehitysvammaiset risteilevät näillä portailla valtaväestöä enemmän. (Seksuaalineuvonnan tueksi, 2011, 131)

Silloin kun asiakkaana on kehitysvammainen henkilö, on otettava huomioon asioita, jotka liittyvät toimivan vuorovaikutussuhteen löytämiseen. Neuvontatilan tulee olla sopiva ja turvallinen, tilassa ei saa olla liikaa virikkeitä, mitkä vievät asiakkaan huomion toisaalle. Erityisen tärkeää tämä on autismin kirjon henkilöillä, joilla keskittyminen voi häiriintyä liian virikkeellisestä tilasta. Tilan lisäksi tulee selvittää, mikä on kehitysvammaiselle henkilölle luontaisin vuorovaikutustapa. Voi olla, että avuksi on otettava korvaavia kommunikaatiokeinoja. Yleisiä apukeinoja ovat tukiviittomat, kommunikaattorikoneet, erilaiset kuvat, fasilitointi, selkokieli ja

tulkkaus. Jos nämä keinot ovat seksuaaliohjauksen toteuttajalla vieraita, on tarpeen pyytää apua tahoilta, jotka hallitsevat näiden korvaavien kommunikaatiomenetelmien käytön. (Seksuaalineuvonnan tueksi, 2011, 131)

Kehitysvammaisen asiakkaan kanssa kannattaa seksuaalikasvatuksessa lähteä liikkeelle oman kehonkuvan hahmottamisella. Tässä voi harjoitteena esimerkiksi olla ihmisen kehon kuvan näyttäminen ja tämän jälkeen pyydetään asiakasta nimeämään ja osoittamaan eri kehon osat. Asiakkaan kanssa on hyvä käydä läpi myös ihmisen eri kehitysvaiheet ja kysyä häneltä hänen omaa näkemystään omasta iästä, kokeeko hän olevansa nuori, lapsi vai aikuinen. Kehitysvammaisen asiakkaan kohdalla tässä saattaa tulla ristiriita fyysisen ja asiakkaan kokeman iän välillä. Osa neuvonnan tavoitteista tulisi olla saada asiakas tunnistamaan hänen todellinen fyysinen ikänsä. Seksuaalineuvontaan on siis hyvä sisällyttää tehtäviä, joiden avulla asiakas voi hahmoittaa oman ikänsä. Koska kehitysvamma on ymmärrysvamma, tulee seksuaalineuvojan tiedostaa, että ohjaus vaatii runsaasti toistoja. On myös huomioita, että neuvonnan antajan käyttämä kieli on oltava selkokieltä. Asiat tulee esittää niin yksinkertaisesti kuin mahdollista ja suotavaa on käyttää kuvia tai muita lisähavainnointia helpottavia menetelmiä. (Seksuaalineuvonnan tueksi, 2011, 132)

Pro gradu tutkielmassa *"Kyllä mun mielestä kaikki tarvii rakkautta"* – on tutkittu kehitysvammaisten nuorten aikuisten ajatuksia rakastumisesta ja rakkaudesta ja sitä, mitä kehitysvammaiset nuoret aikuiset puhuvat rakkaudesta ja rakastumisesta. Tutkimuskysymyksenä ovat olleet: Millaista kumppania kehitysvammaisen nuori aikuinen arvostaa, mitä rakastuminen merkitsee kehitysvammaisen nuoren aikuisen kertomana ja millaisia ovat kehitysvammaisen nuoren aikuisen käsitykset rakkaudesta? Tutkimuksessa selvisi, että rakastumisen merkitys nähtiin moniulotteisena ja positiivisena osana elämää. Haastateltavista kukaan ei maininnut rakastumiseen liittyvän mitään kyseenalaista tai negatiivista. Rakastumisen tapahtumisen määrittely oli hankalaa, haastateltavat eivät pystyneet kuvailemaan tai muistamaan miten rakastuminen tapahtui "Niin vain kävi" oli yleinen vastaus. Kertomuksissa korostui tunnetilojen merkitys osana rakastumista. Rakastumisen tunne kerrottiin tuntuvan sisällä päin ja se tunne tuntui hyvältä. Käsitysten konkreettisuus korostui osan haastateltavien tavasta kertoa rakastumisesta, kuten sydämen pumppaamisesta sillä hetkellä. Johtopäätöksenä tutkija on ajatellut sydämen

pumppaamisen käsittävän tunteita, joita rakastumiseen liittyy, kuten jännitys, ilo ja into. Tutkimushenkilöille oli loogisempaa selittää rakastumisen hetkeä fysiologisten tuntemuksien kautta. Tutkimus toi esille kehitysvammaisten itsenäisyyden ajatuksissaan. Näitä ajatuksia olisi tutkijan mukaan tärkeä tuoda jatkossakin esille, koska Suomessa on arviolta 40 000 kehitysvammaista ihmistä ja he ovat merkittävä osa yhteiskuntaamme ja heidän ääni tulisi saada paremmin kuuluviin. (Mattila, 2015, 62-65)

Pro Gradu tutkielmassa, Kehitysvammaisten asiakkaiden kanssa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden moraalinen järkeily, on oma kappaleensa hyväksikäytön kohteena olevista kehitysvammaisista. Haastateltavan sosiaalityöntekijän puheissa tähän kategoriaan kuuluvat kehitysvammaiset ovat usein nuoria aikuisia ja pääosin lievästi kehitysvammaisia, mutta myös keskiasteisesti kehitysvammaisia. He liikkuvat porukoissa, joissa on päihteidenkäyttöä, mahdollisesti myös huumeiden käyttöä. Haastateltavan sosiaalityöntekijän mukaan ”kaveriporukka” tietää, että kehitysvammaisella on eläke, ja sitä kautta hänestä on mahdollisuus hyötyä. Taloudellisen hyväksikäytön riskin lisäksi voi olla myös seksuaalista hyväksikäyttöä. Tähän ”kaveriporukkaan” liittymisen taustalla voi olla hankaluus solmia tavallisia ihmissuhteita ja kiusatuksi joutuminen. Jotta kehitysvammaisen saisi hyväksyntää ja kuuluakseen porukkaan, on kehitysvammaisen valmis antamaan erilaisia palveluksia ja rahaa. Sosiaalityöntekijä sanoo, että voi olla ilmiselvää, että kyseessä on hyväksikäyttö, mutta jos asiakas haluaa tässä ”kaveriporukassa” pysyä ei siihen ole mitään keinoja puuttua. Tämä kaveriporukka saattaa myös vetää kehitysvammaista pois palvelujen piiristä. Sosiaalityöntekijä kuvaa omaa suhtautumistaan siten, että asiakasta ja hänen toiveitaan tulee kunnioittaa huolimatta siitä, että ne voivat olla sosiaalityöntekijälle täysin vieraita. Itsemääräämisoikeus antaa oikeutuksen ja veloituksen olla puuttumatta asiaan. Sosiaalityöntekijä ei pysty puuttumaan hyväksikäyttöön ja se tuo eettistä ristiriitaa. Sosiaalityöntekijä yrittääkin luoda luottamuksellisen suhteen asiakkaaseen, kertoakseen oikeutetuista palveluista, jotta tämä tietäisi mistä niitä saa, jos jossain kohtaa tuntee niitä tarvitsevansa. (Hilla-Wahlman, S, 2013, 38-42)

Seksuaaliohjauksen järjestäminen on suunnitelmallista toimintaa. Ohjaustilanteen suunnittelu lähtee liikkeelle oppimistavoitteiden asettamisesta. Huomioon otetaan

myös oppimisympäristö ja käytettävissä olevat materiaalit. Jotta seksuaaliohjaus vastaisi kohderyhmän tarpeita, tulisi oppijat ottaa järjestelmällisesti mukaan seksuaaliohjauksen suunnitteluun, toteuttamiseen sekä arviointiin. Seksuaaliohjausta järjestettäessä tulee kiinnittää huomioita myös eettisiin näkökohtiin, sillä seksuaalisuus sisältää kulttuuri-, asenne-, ja arvosidonnaisia näkökulmia ja suhtautumistapoja. Oppijan iän ja kehitystason huomiointi on tärkeää seksuaaliohjausta suunnitellessa, jotta ohjaus vastaa oppijoiden tarpeisiin. Lasta tai nuorta ei tule altistaa kokemuksille tai tiedoille, joihin hän ei ole ikätasonsa puolesta valmis. (Seksuaalikasvatuksen tueksi, 2015, 22)

Seksuaaliohjausta suunnitellessa tulee kohderyhmän oppimisella asettaa tavoitteita. Tavoitteet vastaavat kysymykseen, mitä oppijoiden tulisi saada tietää aiheesta. Tavoitteet ohjaavat ohjauksen organisointia. Seksuaalikasvatuksessa- ja ohjauksessa oppimistavoitteet liittyvät seksuaaliterveysosaamiseen ja sen eri osa-alueisiin. Näitä ovat kriittinen ajattelutaito, itsetuntemus, teoreettiset taidot, käytännön taidot ja eettinen vastuullisuus. Tavoitteisiin voi liittää myös muiden taitojen, kuten ryhmätyöskentelytaitojen tai sosiaalisten taitojen oppimiseen. Tavoitteet on tärkeä asettaa, mutta ne eivät saa olla liian ehdottomia, sillä tavoitteista tulee voida joustaa yllättävien tilanteiden ja toiminnan mukaan. (Seksuaalikasvatuksen tueksi, 2015, 22-23)

Opetusmenetelmät tulee valita niin, että niillä pyritään saavuttamaan asetetut tavoitteet, edistetään asiakkaan oppimista ja aktivoidaan ja motivoidaan oppijaa. Opetusmenetelmiä on runsaasti ja opetusmenetelmien monipuolinen käyttö edistää oppimista tuomalla siihen onnistumisenkokemuksia ja iloa. Vaihtelevien menetelmien johdosta saavutetaan useampi oppija ja asiakas voi ilmaista itseään ja osoittaa osaamistaan monipuolisesti, tällöin myös otetaan huomioon eri asiakkaiden eri oppimistyylit. Vaihtelu saattaa myös lisätä ohjaajan ja asiakkaan välistä vuorovaikutusta. Opetusmenetelmiä valittaessa tärkeää on pyrkiä tarkoituksen- ja johdonmukaisuuteen. Valintaan vaikuttaa asetetut tavoitteet ja opetettavan aiheen erityispiirteet, sekä asiakkaan oppimisen tarpeet, kiinnostuksen kohteet, ikä- ja kehitystaso, seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli ja oppimisen edellytykset, sekä yksilöllisen opin tarpeet. Myös ohjaajan tyyli ja taidot, käytettävissä olevat resurssit, sekä omat asenteet tulee huomioida. (Seksuaalikasvatuksen tueksi, 2015, 23)

Yhteistoiminnallisessa oppimisessa pääpainossa on toiminta, jolla on yhteys ja tavoite opittavaan kokonaisuuteen. Toiminnallisessa oppimisessa erilaisia kokemuksia käytetään hyödyksi, joita saadaan eri aistikanavien, elämysten, tunteiden ja mielikuvituksen kautta. Opittavat asiat saavat toiminnan kautta konkreettisen ja ymmärtämistä helpottavan muodon. Yhteistoiminnallisessa oppimisessa menetelmiä on paljon, esimerkiksi leikit- ja pelit, opetuskeskustelu, yhteistoiminnallinen ryhmätyöskentely, draamakasvatus, tutkiva oppiminen, ilmiöpohjainen oppiminen sekä ongelmalähtöinen oppiminen. (Seksuaalikasvatuksen tueksi, 2015, 26)

5 PROJEKTIN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Projektin tarkoitus on suunnitella, toteuttaa ja arvioida kehitysvammaisille nuorille suunnattu seksuaaliohjaustuokio. Tarkoitus on, että ohjattavat osallistetaan seksuaaliohjaustuokion sisällön laatimiseen. Tavoitteena on lisätä kohderyhmän seksuaalietämystä ja -terveyttä. Jokaiselle harjoitteelle on asetettu omat oppimistavoitteet, joiden toteutuminen on tavoitteena.

6 PROJEKTIN SUUNNITTELU

Projektityön tarkoituksena on saavuttaa ennalta määritetty tavoite. Projektin määrittelyyn on olemassa eri näkökulmia. Yhteisiä seikkoja on kuitenkin kaikille projekteille. Projektilla tulee olla selkeä tavoite ja asetettu tavoite saavutetaan työllä, jota kutsutaan projektityöksi. Projektia ohjataan suunnitelmallisesti, sekä johdetusti. Projektin toteuttamisesta on olemassa suunnitelma, ja projektin toteuttamiseksi on olemassa joukko ihmisiä, joille asetetaan omat vastualueet ja roolit. Projekti on yhteistoimintaa ihmisten välillä ja projektilla on olemassa aikataulu, sekä päättämispäivä. Projektissa tulee olla myös taloudelliset reunaehdot, sekä projektin

tuloksia ja etenemistä seurataan ja kontrolloidaan. Projektin tärkeä määrittelevä seikka on ainutlaatuisuus. (Kettunen, 2009, 10)

Projektiin kuuluu vaiheita, jotka ovat osittain päällekkäisiä tai seuraavat toisiaan. Tavanomaista on, että projekti etenee tasaisesti vaiheesta toiseen, mutta on myös mahdollista, että joskus projektin aikana, palataan takaisin projektin edelliseen vaiheeseen, jos projektin tulokset tai kehitystyö näin vaativat. Yleisesti projekti kulkee viiden vaiheen kautta, joit ovat tarpeen tunnistaminen, määrittely, suunnittelu, toteutus ja projektin päättäminen. Projekti lähtee siis liikkeelle tunnistetusta tarpeesta tai ideasta. Määrittelyvaiheessa arvioidaan, onko idea tarpeeksi hyvä ja kannattava toteutettavaksi. Jos määrittelyvaiheen perusteella todetaan, että tulokset ovat tarpeeksi rohkaisevia toiminnan kannalta, siirrytään suunnitteluvaiheeseen. Suunnitteluvaiheessa tulee tarkentaa määrittelyvaiheen tuloksia ja tehdä tavoitteet konkreettisiksi suunnitelmiksi. Suunnitteluvaiheessa syntyy projektisuunnitelma, josta käy ilmi, mitn tavoite suoritetaan, millä resursseilla, budjetilla ja aikataululla. Suunnitteluvaiheen jälkeen seuraa toteutusvaihe. Toteutusvaihe aloitetaan, kun suunnitelmat ovat valmiita ja toteuttamisesta on päätetty. Toteutusvaiheen aikana projekti usein elää hiukan, jolloin on tarpeellista tehdä muutoksia projektisuunnitelmaan. Toteutusvaiheesta syntyy projektisuunnitelmassa kuvattu tuotos. Projektin päätösvaihe on projektin päättäminen. Vaiheeseen kuuluvat projektin loppuarvioiminen ja jatkoideoiden esille tuomisen. (Kettunen, 2009, 43-45)

6.1 Projektin vaiheistus, aikataulu ja sisältö

Työmäärän arviointi ei aina kerro kuinka paljon kalenteriaikaa projektin läpivienti kuluttaa. Se voi kertoa, kuinka monta henkillötyötuntia tai päivää projekti vie, mutta kalenteripohjainen projektinkesto tulee määrittää riippuvuuksien kautta. Projekteissa on sisäisiä ja ulkoisia riippuvuuksia. Sisäiseen riippuvuuteen kuuluvat esimerkiksi työntekijän saatavuus sovitun työn tekemiseen, ulkoiseen puolestaan lupahakemuksen käsittelyaika. Yleisiä projektin riippuvuuksia ovat, looginen riippuvuus, ajallinen riippuvuus ja resurssiriippuvuus. Loogisessa riippuvuusmallissa, mikä myöskin on

kaikkein yleisin, riippuu työvaiheen suorittaminen toisen työvaiheen suorittamisesta. esimerkiksi, uusia toimintavälineitä ei voi ottaa käyttöön, ennen niiden saapumista työskentely-yksikköön. Näiden työvaiheiden välillä on riippuvuus, jossa käyttöönoton päivämäärä riippuu lähetyksen saapumisesta ja työvälineiden perehdytykseen käytetystä ajasta. (Kettunen, 2009, 73-74)

Ajallisessa riippuvuudessa työvaihe kestää etukäteen määritellyn tai määrittämättömän ajan ja seuraavaa työvaihetta ei voida aloittaa ennen edellisen päättymistä, koska seuraavassa työvaiheessa on tarve edellisen vaiheen tuotoksille. Resurssiriippuvuus on yleinen työvaiheiden välinen riippuvuus. Siinä työvaiheen toteuttaminen riippuu siitä, onko sen tekemiseen vaadittavat resurssit vapaana. Resurssit voivat olla esimerkiksi työtilat tai ihmisiä, joiden saatavuus mahdollistaa työvaiheen suorittamisen. (Kettunen, 2009, 74)

Epäonnistuneiden projektien taustalla selvityksiä tehdessä on havaittu, että niihin liittyy usein kohderyhmän tarpeiden liian vähäinen selvitys. Hankkeet on suunniteltu liian tuottaja ja asiantuntijakeskeisesti. Hyödynsaajien sitoutuminen on jäänyt vähäiseksi, koska he eivät ole päässeet vaikuttamaan projektin sisältöön riittävästi. Onnistuneiden hankkeiden takaa löytyy puolestaan huolellinen taustatyö ja toteutusmalli on suunniteltu kohderyhmän tarpeiden ja mahdollisuuksien mukaan. Suunnittelu on ollut osallistavaa ja siinä on huomioitu kohderyhmän tarpeet. (Silverberg, 2013, 6)

Seksuaaliohjaustuokio toteutetaan Kamutuvan aikuisten ryhmälle, jossa osallistujat ovat 18-22vuotiaita. Seksuaaliohjauksen toteutus tapahtuu seuraavanlaisesti. Ryhmät jaetaan sukupuolen perusteella, näin ollen kumpaankin ryhmään tulee neljä jäsentä. Aikaa seksuaaliohjaustuokiolle varataan kaksi tuntia kummallekin ryhmälle. Seksuaaliohjaus tapahtuu 21.10.2017. Ryhmä 1. pojat aamupäivällä klo 10-12, jonka jälkeen ruokatauko ja lepoaika, tytöt klo 13.30-15.30. Etukäteen on myös varauduttu siihen, että aikataulu voi elää suuntaan tai osaan. Aikataulu ei siis ole "kiveen hakattu" vaan on suuntaa antava.

AIHE	VARATTU AIKA	OPPIMISMENETELMÄ	OPPIMISTAVOITE
Tarina seurustelusta	20min	Tarinankerronta, jonka jälkeen pohditaan mitä kuuluu seurusteluun, millainen tunne on ihastuminen?	Tunnistaa erilaisia tunteita, saada tietoa, mitä on seurustelu

Alapääsanastokilpailu	10min	Kirjoitetaan kaikki mieleen tulevat alapääsanat ylös	Jäänmurtaja, ymmärrys siitä, mitkä ovat hyviä ja mitkä halventavia sanoja
Kiinnostavat aiheet/tutustumiskäynnillä ilmi tulleet teemat	30 min	kuvat/sanat, joista saa valita itseään kiinnostavan, josta käydään keskustelua	Tietoa seksuaalisuudesta, saada vastauksia omiin kiinnostuksenkohteisiin
Kahvi/mehutauko	10min		
Lupa koskea	20 min	Hahmon piirtäminen paperille, merkataan sopivat kohdat koskea, puhutaan välimatkasta+ harjoite	Kehon hahmotus, turvataidot
Turvataidot	15min	Lyhyt tarina, tarinasta keskustelu	Ymmärrys oikeudesta omaan kehoon ja koskemattomuuteen
Palaute ja kysymykset	15min	Jokaiselta kysytään palautekysymykset yksitellen	Saada tietoa seksuaaliohjauksen toteutuksesta ja hyödyllisyydestä

6.2 Tutustumiskäynti

Tutustumiskäynnillä tapahtuu esittely. Tutustumiskäynnillä asiakkaat saavat kysellä kysymyksiä ja esittää toiveitaan. Tutustumiskäynnillä tapahtuu asiakkaiden kehitystason, sekä tämänhetkisen seksuaalitietämyksen havainnointi ja arviointi. Tutustumiskäynnillä on mukana etukäteen valikoituneet aihelaput/sanat, kuvat sekä tyhjät laput, joihin on mahdollista esittää kysymyksiä tai keskusteluaiheita. Tutustumiskäynti tapahtuu 24.9.2017. Näin ollen projektin sisältöä ja aikataulua on vielä mahdollista muuttaa ennen seksuaaliohjauksen toteuttamispäivää, joka on 21.10.2017. Tutustumiskäynnin ja seksuaaliohjauksen väliin jää kuukausi aikaa koota materiaali, sekä etsiä tietoa asiakkailta nousseihin kiinnostuksenkohteisiin. Syyskuun lopussa tai lokakuun alussa käyn vielä uudestaan kohdeorganisaatiossa, jolloin täytämme lupalaput, lupalaput allekirjoitetaan palvelupäällikkö Tuula Saarisella.

Asiakkaiden kysymyslappuja ei lueta ääneen, jottei asiakkaiden omat reaktiot omaa kysymystä kohtaan paljastaisi kysyjää. Seksuaaliohjauksen pitävä lukee laput läpi ennen ohjaustilannetta, käyttää niitä opetuskeskustelun aiheena tai liittää esiin tuodut asiat opetukseen. Tämä mahdollistaa sen, että asiakkaalla on mahdollisuus päästä kysymään ja keskustelemaan tärkeiksi kokeamistaan kysymyksistä ilman pelkoa naurunalaiseksi joutumisesta. (Seksuaalikasvatuksen tueksi, 2015, 26)

Mikäli joku ei halua osallistua ohjaukseen, järjestetään hänelle Kamutuvan puolesta muuta ohjelmaa sillä välin. Osallistavalla ja nuoret huomioivalla toimintamenetelmillä- ja tavoilla pyrin turvaamaan sen, että osallistumismäärä olisi mahdollisimman suuri.

6.3 Kohderyhmä

Kohderyhmänä ovat Kamutupa toiminnan aikuisten ryhmässä olevat nuoret kehitysvammaiset. Aikuisten ryhmässä keskitytään erityisesti itsenäistymiseen liittyviin teemoihin. Ryhmässä on kahdeksan kehitysvammaista nuorta iältään 18-22 vuotta. Ryhmästä neljä on miehiä, neljä naisia. Seksuaaliohjaus toteutetaan erikseen miehille ja naisille, näin ollen ryhmässä on neljä kerrallaan.

Kamutupa toiminta on viikonloppuisin tapahtuvaa ryhmämuotoista tilapäishoitoa kehitysvammaisille lapsille ja nuorille. Kamutupatoimintaa tapahtuu neljällä paikkakunnalla Satakunnassa, Ulvilassa, Raumalla, Kankaanpäässä ja Huittisissa. (Satakunnan sairaanhoitopiiri www-sivut, 2014)

Kamutupa toiminta on alkanut vuonna 2007, I.T.U. (Itsenäisyys, Tuki /Työllistyminen, Urasuunnittelu / Uudistuminen.) säätiön Ovi poluille –hankkeen kokeiluhankkeena. Toiminta sai RAY:n rahoituksen vuosille 2007 –2009. Hankkeen käynnistämistarkoituksena oli tukea kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallistumista ja vuorovaikutusta. Viikonlopputoiminnassa yhdistyy vapaa-aika sekä tilapäishoito, joka on vaihtoehto lyhytaikaishoidolle palvelukodissa tai perheessä. Kamutupa toiminta tukee myös nuorta myöhemmin elämässä eteen tulevassa

itsenäistymisessä ja sen eri vaiheissa. Myös huoltajat saavat lepotauon tai mahdollisuuden viettää aikaansa enemmän erityislapsen sisarusten kanssa, lapsen ollessa säännöllisesti tutussa ja turvallisessa tilapäishoidossa, mikä puolestaan tukee koko perheen jaksamista omassa arjessaan. Nykyään Kamutupatoiminta järjestetään Satakunnan Sairaanhoidopiirin omana palvelutuotteena. (Kataja, 2015, 6)

6.4 Projektissa käytettävät menetelmät

Projektissa käytettävät menetelmät perustuvat tutkittuun tietoon sekä näyttöön ja ovat peräisin luotettavista lähteistä. Harjoitteihin on poimittu myös erityisryhmille sopivat harjoitteet, tai valikoitu juuri erityisryhmille tarkoitettuja harjoitteita. Projektin toteutuksessa käytetään toiminnallisia ja osallistavia menetelmiä.

6.4.1 Saako koskea harjoite

Saako koskea harjoitteessa piirretään paperille ihmisen rajat. Pohditaan keskustellen, mitkä ovat soveliaat paikat koskea tuntematonta tai ystävää, sekä sitä mihin ei voi koskea ilman toisen hyväksyntää. Merkitään kohdat ihmispiirroksen. Tämän jälkeen ohjaaja kertoo, kuka koskettaa ja opetettavat näyttävät kosketuspaikan. Ohjaaja voi vaihdella kuvitelluiksi koskettajiksi eri henkilöitä, esimerkiksi vanhempia, sisaruksia, kavereita, lääkäreitä tai ventovieraita. Ohjattavien valittua paikkansa hahmosta ohjaaja pyytää perustelemaan lyhyesti, miksi kyseisellä henkilöllä on lupa koskea juuri valittuun kehonosaan ja millaisissa tilanteissa kosketus on sopivaa. Harjoitteen päätteeksi piirretään uimahousut/bikinit merkiksi niille alueille, joihin saa koskea vain itse, ja muut vain luvalla. (Seksuaalikasvatuksen tueksi, 2015, 27)

Harjoitteissa käytetään hyväksi Seteken materiaalia, kuvia ja kertomuksia, pohditaan mm. sitä ketä voi halata ja ketä ei.

6.4.2 Turvataito harjoite, jatkoa saako koskea harjoitteelle

Seksuaaliselta kaltoinkohtelua tutkimuksien mukaan suojaa parhaiten tieto omasta kehosta ja sen osista, sekä siitä mitkä ovat seksuaalisia tekoja. Terve itsetunto, seksuaalisuutensa hyväksyminen ja oman itsensä arvostaminen ja hyväksyminen suojaavat hyväksikäytetyltä tulemisen. On tärkeää osana turvataitoja, että asiakas, sekä ympäristö tiedostavat, että ihmisellä on lupa seksuaalisiin, ja romanttisiin tunteisiin, että suhteisiin. Perusturvataitoja on esimerkiksi tieto siitä mihin vieras ihminen voi koskettaa, ja tieto siitä, että KUKAAN ei voi määrätä tekemään seksuaalisia tekoja. Erityisryhmille tulee mainita poikkeukset, esimerkiksi lääkäriellä on lupa koskettaa kehon eri osia sen mukaan, mitä tutkitaan, ja esimerkiksi ohjaajalla voi olla tarve koskettaa asiakasta kokonaisvaltaisemmin esimerkiksi tuetussa suihkussa. Myös tieto miten erilaiset ihmissuhteet eroavat toisistaan, miten esimerkiksi sukulaisuus-, ohjaus-, romanttinen-, kaveri- ja seksisuhde kuuluvat perusturvataitoihin. Turvataitoihin kuuluu tieto siitä, mikä on väkivaltaista käytöstä ihmissuhteissa, ja tieto siitä, ettei kukaan voi pakottaa tai määrätä mihinkään seksuaaliseen tekoon. Myös ymmärrys siitä, ettei myöskään itse voi tehdä väkivaltaisia tekoja, kiristää tai uhkailla toisia. Kehitysvammaisen tai autismin kirjoon kuuluvan henkilön monesti haasteellista ummurtää asioiden kokonaiskuvaa ja mahdollisia ääneen lausumattomia motiiveja toisen henkilön toiminnan takana. Turvataidoissa tulee myös huomioida turvallinen netin käyttö. Turvataitoja harjoittellessa voi käyttää apuna “mitä jos..” kysymyksiä. Ne saattavat auttaa ohjattavia, joiden kohdalla neurologien poikkeavuus voi vähentää spontaanin reagoinnin kykyä. (Seksuaalikasvatuksen tueksi, 2015, 75-76)

Tässä harjoitteessa hyödynnetään myös Seteken materiaalia ja kuvia. Käydään läpi hyvä kosketus, paha kosketus ja turvaohjeet siitä miten tulee toimia, jos joku kenestä ei tykkää tai joku ketä ei tunne koskettaa.

6.4.3 Alapääsana kilpailu

Ohjattavat jaetaan tässä harjoitteessa kahteen ryhmään. Ryhmät kilpailevat siitä, kumpi joukkueista keksii eniten synonyymejä sukupuolielimille. Tässä kilpailussa

rumatkin nimitykset ovat sallittuja, koska kun ruma nimitys on sanottu ääneen, saattaa se menettää hohtonsa. Kun sanat on saatu valmiiksi, jaetaan ne yhdessä, sopiviin, halventaviin ja nätteihin. Lopuksi voidaan yhteisesti päättää ne sopivat nimitykset, joita käytetään tässä kyseisessä seksuaaliohjaustilanteessa. (Seksuaalikasvatuksen tueksi, 2015, 27)

6.4.4 Kiinnostavat aiheet (etukäteiskysymykset)

Tässä kohdassa käymme tutustumiskäynneillä esiin tulleiden kiinnostuksenkohteita läpi. Aiheet valikoituvat asiakkaiden toiveiden mukaan. Valikointi tapahtuu kuvien ja sanojen, sekä vapaan toivomuksen avulla. Tutustumiskäynnillä on mukana selkeästi tikkukirjaimilla kirjoitettuja sanoja. Seuraavat sanat valikoituivat tutustumiskäynnille:

- SEKSI
- SEURUSTELU
- NETTIRAKKAUS
- ITSETYYDYTYKS
- IHASTUMINEN
- RAKKAUS
- FLIRTTAILU
- PUSSAAMINEN
- SEURUSTELUN PÄÄTTYMINEN
- TUNTEET

Lisäksi harjoitteeseen tulee erilaisia kuvia, joissa henkilöt halaavat, suutelevat tai näyttävät onnelliselta. Kuvia tulee myös esimerkiksi siitä kuinka kuvasta näkyy, että halattava ei haluaisi häntä halattavan. Lisäksi pöydälle laitetaan esille tyhjiä lappuja ja tussi, johon on mahdollista kirjoittaa oma aihe tai kysymys. Itsekirjoitetut aiheet voi heti kirjoittamisen jälkeen laittaa kirjekuoreen, eikä niitä tarvitse ääneen kertoa. Tutustumiskäynnin kiinnostuksien kohteiden perusteella valikoituu siis tämän hetken toteutus.

6.4.5 Tarina seurustelusta ja keskustelua

Käydään läpi Oppimateriaalikeskuksen tuottamasta “Haaveita ja haluja” ja kirjasta tarina. Kirja sisältää 30 lyhyttä ja selkokielistä tarinaa, joiden avulla voi pohtia ihmissuhteita, seksuaalisuutta ja näihin liittyviä ongelmatilanteita. Tilanteet ovat nuorten arkipäiväisestä maailmasta ja niihin on helppo samaistua. Tarinoissa käsitellään mm. seurustelua, eroamista ja seksuaaliterveyttä. Jokaiseen tarinaan liittyy kuva, mikä tukee ymmärtämistä. Materiaali on tuotettu nimenomaan ohjaajavetoiseen ryhmäkeskusteluun. Materiaali on testattu kehitysvammaisilla, ja autismin kirjoon kuuluvien nuorten ryhmissä.

6.4.6 Arviointisuunnitelma

Projekteista laaditaan usein dokumentaatio, joka jää projektiorganisaation tai projektiryhmän käytettäväksi tulevissa projekteissa. Erityisen tärkeitä nämä dokumentaatiot ovat siinä tapauksessa, mikäli projektille löytyy jatkoprojekteja. Dokumentaation tulisi sisältää projektin läpivienti, sekä sekä projektissa esiin tulleet opit ja ja havainnot. Projektin lopussa saattaa iskeä väsymys ja dokumentointi saattaa helposti jäädä puutteelliseksi, dokumentointi tulisi kuitenkin tehdä huolella, koska tarkasti tehty dokumentointi vähentää kohdeorganisaation kysymysten ja yhteydenottojen määrää. (Kettunen, 2009, 183-184)

Projektin toteutuspäivän jälkeen palautetta kerätään sekä kohdeorganisaatiolta, että kohderyhmältä. Kohderyhmältä palaute kerätään heti seksuaaliohjauksen päätteeksi yksitellen apukysymysten avulla. Palaute kerätään suullisesti ja apuna käytetään tarvittaessa kuvia. Kohdeorganisaatiolta palautetta pyydetään sovitussa tapaamisessa valmiista työstä, sekä projektin toteutuksesta ja kirjallisesta tuotoksesta.

6.5 Resurssit ja riskit

Projekteihin sisältyy riskejä, jotka saattavat johtaa epäonnistuneeseen lopputulokseen. Monesti riskit tunnistetaan jo etukäteen, ja näin ollen niiltä pystyy suojautumaan.

Riskien hallinnassa tärkeintä on riskien tunnistaminen ja varautumissuunnitelman tekeminen. Riskianalyysi tulee tehdä ennen projektin aloittamista ja se tulee liittää osaksi projektisuunnitelmaa. (Kettunen, 2009, 75)

Haasteita projekteihin tuovat usein myös olemassa olevien resurssien hallinta. Lähes joka projektissa tulee haasteita jonkun resurssin käytön tai saatavuuden osalta. Monesti syynä on projektibudjetti, joka rajoittaa resurssien käyttöä euromäärien pohjalta. Resurssit, jotka usein nousevat projekteissa esille ovat, projektin tekijät, osaaminen, raaka-aineet ja laitteisto ja kalustot. (Kettunen, 2009, 162)

Resursseja tässä projektissa ovat tilat ja materiaalit. Riskeinä on, että ohjaus ei kohdennu tarpeeksi hyvin kyseisiin ohjattaviin. Tätä riskiä pyritään pienentämään tutustumiskäynnillä, sekä etukäteisaihe kysymyksillä. Lisäksi tutustumiskäynnillä tarkkailen nuoria ja heidän keskenäistä kommunikaatiota, jotta heidän kehitysvamman tasoa pystyisi arvioimaan, ja näin ollen seksuaaliohjauksen ohjausmuotoa saisi kohdennettua paremmin. Lisäksi riskeihin kuuluu, että joku ohjattavista on poissa ohjauksesta, ohjaaja sairastuu itse. Riskinä on myös, ettei valittu keskustelumuoto sovi ryhmälle, tai ettei projektisuunnitelma valmistu aikatauluun mennessä.

7 PROJEKTIN TOTEUTUS

7.1 Tutustumiskäynti

Lupa projektiin saatiin 5.9.2017. Varsinaisten lupapapereiden täyttö tapahtui vasta projektin jälkeen lokakuun lopulla. Tutustumiskäynti tapahtui sunnuntaina 24.9.2017. Ensin tapahtui keskustelu tiiminvetäjän kanssa, joka kertoi, että osa odottaa seksuaaliohjaustuokiota innolla, joku nuorista oli kuitenkin sanonut, että hän “ei mitään seksijuttuja tule kuuntelemaan” Myös hiukan jännittynyttä naureskelua oli ollut aiheesta ilmassa. Alkuun kävimme tiiminvetäjän kanssa läpi, millaisia harjoitteita ohjaustuokioon on suunnitteilla, ja minkä takia tutustumiskäynti tapahtuu. Materiaalit tulostettiin Kamutuvalla. Tutustumiskäynti tapahtui kaikille yhtäaikaaisesti.

Kokoonnuimme olohuoneeseen, johon kaikki nuoret heti pyynnöstä tulivat. Olin koonnut olohuoneen pöydälle materiaalit. Materiaaleina olivat tikkukirjaimin kirjoitetut aihesanat, sekä kuvat. Lisäksi olin varautunut paperilla ja kynillä lisäaiheisiin, joita saattaa tulla ilmi.

Nuoret esittelivät reippaasti itsensä, nuoria oli nyt vain kuusi paikalla, kaksi poikaa ja neljä tyttöä. Kaksi poikaa eivät siis olleet Kamutuvalla tänä viikonloppuna. Nuorista neljä tiesin/tunsin entuudestaan. Alkuun esittelin itseni ja kerroin minkä vuoksi olen paikalla. Tämän jälkeen selostin pöydällä olevat materiaalit yksitellen ja pyysin jokaista valitsemaan aiheen, joka on mielenkiintoinen, tai josta toivoisi saavansa lisää tietoa. Nuoret olivat todella hyvin ohjauksessa mukana, yksi nuorista sanoi tietävänsä kaikesta jo kaiken, eikä hän tarvitse seksuaaliohjausta. Keskustelin tämän nuoren kanssa, ja pyysin häntä miettimään, olisiko joku aihe, mikä ei paperilla ole, joka häntä kiinnostaisi. Hän päätti kirjoittaa lapulle oman aiheen ja halusi kertoa aiheen koko ryhmälle. Häntä kiinnostava aihe oli lesbous. Muita aiheita, jotka herättivät mielenkiintoa olivat, seurustelu, ero, seksi, pussaaminen, sekä kuva, jossa poika haluaa tyttöä, vaikka tyttö ei sitä halua. Nuori, joka valitsi seksi aiheen, kertoi rohkeasti, että aihe kiinnostaa häntä, koska hän on jo täysi-ikäinen ja hän haaveilee omasta perheestä, mutta ei ihan tarkkaan tiedä, miten lapsien teko tapahtuu. Nuori, joka valitsi pussaamis aiheen, sanoi, että valitsi aiheen, koska "rakkaus on ihanaa." Ero aiheen valinnut nuori kertoi aiheen valikoituneen siksi, koska kaikki hänen seurustelusuhteensa ovat päättyneet nopeasti eroon. Seurusteluaiheen valinnut nuori sanoi aiheen kiinnostavan häntä.

Valintojen jälkeen kerroin nuorille, että tulen uudestaan kuukauden päästä, jolloin pidetään seksuaaliohjaustuokiot ja keskustellaan myös heidän valitsemistaan aiheista, kerroin myös, että tuokiot pidetään erikseen tytöille ja pojille. Kysyin, kenen mielestä ohjaus on hyvä juttu, johon kaikki kysyttäessä vastasivat kyllä. Kotiin lähtiessä tulivat nuoret vielä saattamaan minua autolle ja iloisesti huikkasivat, että nähdään seuraavalla Kamutuva kerralla.

7.2 Tutustumiskäynnillä ilmi tulleiden aiheiden opetusmenetelmät

Aiheet seurustelu, pussaaminen ja kuva jossa poika haluaa tyttöä, vaikka tyttö ei sitä halua tullaan käsittelemään jo valitsemissani aiheissa. Ero aiheen tulen liittämään osaksi seurustelu aihetta. Ohjausmateriaalia on tuotettava siis aiheeseen homoseksuaalisuus, sekä seksi.

7.2.1 Opetusmenetelmä aiheeseen homoseksuaalisuus

Alkuun luemme lyhyen kappaleen Seteken sivuilta aiheesta seksuaalinen suuntautuminen. Tulostan myös kuvia aiheesta Seteken sivulta nähtäväksi ja huomioidakseni erilaiset oppijat. Käymme läpi Haaveita ja haluja kirjasta kappaleen 2. Jonna rakastuu Siniin ja kappaleen 28. Jonna ja Sini haaveilevat tulevaisuudesta. Kappaleiden jälkeen on valmiit pohdintakysymykset, joita ryhmässä pohditaan yhteisesti. Myös omia kysymyksiä saa vapaasti esittää. Aikaa aiheeseen varataan noin 15 min. Aihe tuli tytöltä, kun taas seksi aihe tuli pojalta, joten ryhmästä riippuen valikoituu, kuinka syvällisesti aiheesta käydään keskustelua. Saattaa olla, että poikaryhmässä puhutaan enemmän seksi aiheesta. Kokonaisuudessaan näihin kahteen aiheeseen on varattu noin puoli tuntia.

7.2.2 Opetusmenetelmä aiheeseen seksi

Alkuun luemme taas Seteken sivuilta lyhyen pohjustuksen aiheesta seksi. Tämän jälkeen käymme Haaveita ja haluja kirjasta, kappaleen itsetyydytyksestä, sekä

ensimmäisestä seksikerrasta. Keskustelemme aiheesta valmiiksi annettujen pohdintakysymyksien avulla, sekä ryhmästä ilmaantuvien kysymyksien kautta.

7.3 Seksuaaliohjauksen toteutus

7.3.1 Tyttöjen ryhmä

Toteutuspäivänä saavuin hyvissä ajoin Kamutuvalle valmistelemaan toteutustilan. Toteutustilana oli käytävän päätyhuone, jossa oli viihtyisiä sohvaryhmä ja keskellä pöytä, jonka ympärillä ohjaustuokio toteutettiin. Toteutuksessa oli ainoastaan paikalla allekirjoittanut, sekä seksuaaliohjaustuokioon osallistujat. Huoneeseen ei kantautunut ääniä, koska muu osa ryhmästä lähti liikuntahallille pelailemaan. Lauantai aamuna väkeä oli nukuttanut hyvin, ja osa oli vielä aamupalalla. Ensimmäinen tyttöjen ryhmä päästiin aloittamaan 15 minuuttia jäljessä aikataulusta. Tytöistä olivat kaikki paikalla ja odottivat ohjausta innolla ja motivoituneina. Aloitimme ohjaustuokion seurustelutarinalla, keskustelimme tarinasta heränneistä kysymyksistä, sekä pohdimme mitä kaikkia tunteita liittyy ihastumiseen, eroako ihastumisen tunne ystävyyyden tunteesta, tai rakkauden tunteesta vanhempia kohtaan. Lisäksi kävimme läpi suhteen päättymistä, ja miten se tulisi hoitaa, kävimme Haaveita ja Haluja kirjasta tarinan läpi, jossa sihde päätettiin tekstiviestillä, pohdimme mikä on hyvä tapa kertoa toiselle ihastumisesta, sekä suhteen päättymisestä. Jokaiseen teemaan joita käsiteltiin, olin tulostanut runsaasti kuvia Seteken sivuilta. Kuvat herättivät todella paljon kiinnostusta, sekä toimivat myös kysymysten tuottajina.

Seuraavana tapahtui alapääsanastokilpailu. Tyttöjen ryhmässä ensin tuli mieleen paljon rumia ja halventaviakin sanoja, pohdinnan jälkeen löytyi neutraalejakin, alla olevassa kuvassa ympyröitynä sanat penis ja emätin, näiden sanojen käyttöön päädyimme tässä seksuaaliohjaustilanteessa. Tyttöjen ryhmässä oli selkeä jakautuma tyttöjen kohdalla näkyvissä jo heti ensimmäisestä harjoitteesta lähtien. Tytöistä kaksi oli enemmän äänessä ja esitti kysymyksiä, toiset kaksi tyttöä kuunteli ja katseli ohjauskuvia, ja vastailivat kysymyksiin silloin kun kysymykset oli heille kohdistettu. Koska halusin, että hekin saavat puheenvuoron, kyselinkin usein nimeltä, että “Mitä sinä ajattelet tästä? “

Tämän jälkeen kävimme läpi kiinnostavat aiheet. Seksi aiheesta kävimme läpi tarinan Haaveita ja Haluja kirjasta itsetyydytyksestä, pohdimme missä, milloin ja miten itsetyydytystä voi toteuttaa. Tässä aiheessa tuli osalta tytöiltä naureskelua ja “Yök” sanoja. Koska aihe oli tytöille hankala, halusin painottaa sitä, että itsetyydytyksessä ei ole mitään väärää, ja jokaisella on oikeus ja lupa tutustua omaan kehoonsa ja nauttia siitä. Kun tietää mistä itse pitää, voi mahdollisen seurustelukumppanin kanssa olla tulevaisuudessa helpompaa. Ensimmäisen seksikerta tarinan jätimme välistä ja kävimme läpi ainoastaan Seteken sivuilta tulostetun lyhyen tarinan seksistä, sekä Seteken seksikuvat olivat katsottavissa. Pohdimme myös mistä tietää, että onko valmis seksiin, ja Seteken tarina herätti ihmetystä ohjattavissa, onko seksi tosiaan muutakin kuin yhdyntää, onko itsetyydytyskin oikeasti seksiä?

Tämän jälkeen siirryimme aiheeseen homoseksuaalisuus. Aiheen valinneen tytön lähipiirissä oli homoseksuaali, ja aihe kiinnosti häntä siksi paljon. Tyttö tuntui hakevan kovasti hyväksyntää sille, että eihän siinä ole mitään väärää, että hänen tuttavansa on lesbo. Kävimme läpi Seteken ja Setan sivuilta materiaalia, sekä lisäksi Haaveita ja Haluja kirjasta tarinan lesboudesta, minkä kautta pääsimme pohtimaan asiaa syvällisemmin. Muut ryhmästä lähinnä kuuntelivat kiinnostuneina ja aihetta toivonut tyttö esitti kysymyksiä ja tuotti hyvää pohdintaa. Tämän aiheen jälkeen pidimme mehutaunon, jonka jälkeen jatkettiin ohjaustuokiota.

Tämän jälkeen vaihdoin lennosta suunnitelmaa, ja päätinkin, että otamme turvataitoharjoitteen ennen lupa koskea harjoitetta, koska turvataitoharjoite toimisi hyvänä pohjana tälle harjoitteelle. Kävimme läpi tarinan Haaveita ja Haluja kirjasta, jossa naapurin setä ahdistelee Tiinaa. Tarina sai aikaiseksi hyvää pohdiskelua. Tämän jälkeen kävimme läpi Seteken turvataito ohjeet. Ohjeet olivat myös tulostettu. Erityisesti yksi tyttö oli hyvin kiinnostunut näistä ohjeista ja luki niitä useaan kertaan. Kävimme ohjeet läpi jokaisen kanssa yksitellen, ja pyysin jokaista harjoituksen päätteeksi kertomaan mitä täytyy tehdä, jos joku koskee kenen ei halua koskettavan. Jokainen osasi harjoitteen päätteeksi kertoa turvataito-ohjeet.

Seuraavaksi siirryimme viimeiseen harjoitteeseen, joka oli lupa koskea harjoite. Eräs ryhmäläisistä piirsi alastoman miehen ja naisen paperille. Tämän jälkeen pohdimme mihin on sopiva paikka esim. luokkakaverin, äidin, ohjaajan tai lääkärin koskea. Ryhmästä nousi hyvin esille, että sukupuolielinten alueella ei voi kuka vaan koskea. Myös ryhmäläinen toi esille, että ”jos tarvitsee apua pesussa, eikä itse osaa niin sitten voi koskea, mutta pitäis kyllä opettaa itse pesee.” Lopuksi piirsimme bikini alueille, joille on lupa koskea vain itse ja muut luvalla. Lopuksi keräsin palautetta ryhmäläisiltä, aikaa toteutukseen meni tarkalleen kaksi tuntia, ja pääsimme lopettamaan klo 12.15.

7.3.2 Poikien ryhmä

Poikien ryhmästä harmikseni puuttui kaksi, jotka eivät olleet Kamutuvalla paikalla koko viikonloppuna. Paikalla olevat kaksi poikaa, saivat siis varsin intensiivistä ohjausta. Toiselle pojista oli tärkeää, että hän ehtii myös kirkkoon jumalanpalvelukseen, joka alkaa klo 13.00. Olin suunnitellut oman aikatauluni sen verran löyhäksi, että sovimme, että poikien ryhmä aloittaakin vasta klo 14.00 jumalanpalveluksen jälkeen. Poikien seksuaaliohjauksen teemat toteutettiin samassa järjestyksessä kuin tyttöjenkin. Koska poikia oli vain kaksi, ehdimme käydä joitakin aiheita hieman syvällisemmin. Seurusteluaiheessa luimme tarinan lisäksi mustasukkaisuudesta, sekä kaukorakkaudesta Haaveita ja Haluja kirjasta, joiden pohjalta heräsi kysymyksiä ja pohdintaa. Tässäkin ryhmässä toinen pojista oli selkeästi

enemmän äänessä ja kysyvänä, että keskustelevana osapuolena, toinen pojista oli hiljaisempi, eikä aina vastannut kysyttäessäkään, mutta oli kuitenkin todella kiinnostunut kuvista.

Alapääsanasto tehtävää ei toteutettu kilpailuna poikien luonne-erojen vuoksi, vaan pohdimme yleisesti eri nimityksiä. Poikien ryhmässä nimityksiä tuli huomattavasti vähemmän. Näytin ja kerroin pojille lisäksi tyttöjen ryhmässä tulleet nimitykset ja päädyimme käyttämään samoja tässä ohjaustilanteessa.

Seuraavaksi siirryimme seksi aiheeseen, jota oli toivonut ryhmässä oleva poika. Kävimme läpi tarinan itsetyydytyksestä, sekä ensimmäisestä seksikerrasta. Aihe herätti todella paljon kysymyksiä ja mielenkiintoa aihetta toivoneessa pojassa. Kysymyksiä olivat mm. “Miten tarkkaan ottaen vauvoja tehdään?” Jos käyttää ensimmäisellä kerralla kondomia, voiko sen jälkeen enää tehdä naista raskaaksi?” “Mitä se töhnä on, jota välillä tulee pippelistä itseään kosketellessa?” Toinen osallistuja katseli kuvia kiintoisasti ja selkeästi kuunteli keskustelua. Seksi aiheen käsittelyyn meni runsaasti aikaa, eikä poikien ryhmästä tutustumiskäynnillä herännyt mielenkiintoa homoseksuaalisuus aiheeseen, joten jätimme sen välistä. Seksi aiheen jälkeen pidimme pienen mehutaun, jonka jälkeen jatkoimme turvataito harjoitteella.

Turvataito harjoitteessa ehdimme käydä kaksi tarinaa Haaveita ja Haluja kirjasta, muutoin toteutus tapahtui samoin kuin tyttöjen ryhmässä. Viimeisenä toteutettiin lupa koskea harjoitus samoin kuin tyttöjen ryhmässä. Poikien ryhmässä aikaa meni kokonaisuudessaan muutaman minuutin yli kaksi tuntia, koska seksi aiheen käsittelyyn meni paljon aikaa lukuisten kysymyksien johdosta. Koska aikataulu antoi myöten oli tämän hyvä antaa tapahtua, jotta osallistujat saivat vastauksia kaikkiin kysymyksiinsä.

8 PROJEKTIN ARVIOINTI

8.1 Seksuaaliohjauksen toteutuksen arviointi

Seksuaaliohjauksen toteutus sujui hyvin, aikatauluissa oli liikkuvia tekijöitä, mutta koska olin varautunut tarpeeksi suurella aikataululla, ei tästä tullut ongelmaa. Ohjausmenetelmien monipuolinen käyttö vahvisti sitä, että kaikki pääsivät osallistumaan omalla tavallaan seksuaaliohjaustuokioon. Ryhmässä oli hyvin erilaisia osallistujia, kohdentamalla kysymyksiä eri henkilöille pystyin varmistamaan sen, että jokaisen ääni tuli kuuluviin. Myös rauhallinen tila, sekä tuttujien ohjaajien poissaolo sopi tilanteeseen mielestäni hyvin ja keskustelu oli monipuolista sekä osallistuvaa. Käsiteltäviä aiheita oli paljon, joka myös tarkoittaa paljon sisäistettävää tietoa. Pohdin, oliko kahteen tuntiin laitettu liian paljon aiheita, toisaalta kahdesta tunnista halusin tehdä mahdollisimman monipuolisen ja tietoa antavan.

8.1.1 Kehitysvammaisten nuorten arviointi

Arviointeina asiakkailta tuli “Oli kivaa” “Hyviä juttuja” “Sain tietoa” “Aika paljon oli myös tuttuja juttuja” “Kiva kun oli kuvia” “Tuutko joskus uudestaan?” “Arvioita asiakkailta piti hieman “pumpata” eli käyttää apukysymyksiä, “Mikä oli parasta tuokiossa? Mitkä aiheista oli tuttuja?” Selvisi, että tunteita ja seurustelua on koulussa käsitelty aikaisemminkin, ja turvataitoja myös osalta. Jokainen oli tyytyväinen seksuaaliohjaukseen. Sain myös kuulla viikonloppuna toimineelta ohjaajalta, että viimeistä lupa koskea harjoitetta oli käyty lävitse vielä seuraavana päivänäkin ja piirretty paperille asiakkaiden toimesta.

8.1.2 Oma arviointi toteutuksesta ja tavoitteiden toteutumisesta

Projektin tarkoitus oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida kehitysvammaisille nuorille suunnattu seksuaaliohjaustuokio. Tarkoitus oli, että ohjattavat osallistetaan seksuaaliohjaustuokion sisällön laatimiseen. Tavoitteena oli lisätä kohderyhmän

seksuaalietämystä ja -terveyttä. Jokaiselle harjoitteelle oli asetettu omat oppimistavoitteet, joiden toteutuminen oli tavoitteena.

Mielestäni tavoitteet toteutuivat hyvin. Projektin suunnitteluvaiheeseen panostin valtavasti, sekä tutustumiskäynnillä mahdollistettiin asiakkaiden osallistaminen. Seksuaalietämystä ja -terveyttä lisättiin, sekä kerrattiin jo aiemmin käsitellyjä aiheita. Oppimistavoitteet kunkin harjoituksen kohdalla toteutuivat hyvin, erityistä painotusta halusin käyttää turvataito harjoitteessa, missä harjoituksen päätteeksi vielä tarkistin, että jokainen osaa turvataito ohjeet ulkoa. Lisäksi käytetyt materiaalit jäivät Kamutuvan käyttöön, sekä Kamutuvalla tullaan tilaamaan oma Haaveita ja Haluja kirja mahdollisia seksuaaliohjaustuokioita varten. Kamutuvalla tuli runsaasti positiivista palautetta tuokiosta ja aihetta pidettiin tärkeänä.

8.2 Resurssien ja riskien arviointi

Resurssina toimivat tilat ja toteutusvälineet, sekä menetelmät. Kummatkin sopivat tilanteeseen hyvin. Lisäksi koin, että ohjaustilanne oli luonteva, ja pystyin omalla rauhallisella ja sallivalla ohjaustyylilläni luomaan turvallisen ja rennon ohjaustilanteen.

Riskeinä olivat ohjaajan sairastuminen, se ettei projektisuunnitelma valmistu ajoissa, nuorten poissaolo esimerkiksi sairauden vuoksi, tai se, ettei joku halua osallistua. Osallistujia oli tarkoitus olla kahdeksan, mutta kaksi oli poissa, näin ollen seksuaaliohjaus toteutettiin kuudelle henkilölle, eli osallistujia oli 75% suunnitelluista.

9 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Kehitysvammaisen älykkyyksiän ja fyysisen iän epätasapaino tuo haastetta kehitysvammaisten seksuaaliohjaukseen. Mielestäni erityisryhmille seksuaaliohjausta pidettäessä on hyvä, jos erityisryhmät ovat entuudestaan tuttuja. Tämä mahdollistaa sellaisten resurssien ja riskien huomioimista, mitä välttämättä erityisryhmiä

tuntematon ei osaa huomioida. Seksuaaliohjaus kuuluu jokaisen oikeuksiin, ja kehitysvammaisten parissa aihe tuntuu vielä laahaavan jäljessä. Uskon ja toivon, että lähitulevaisuudessa tähän on tulossa muutosta.

Ohjaustuokio toteutui hyvin, mutta voidakseen puhua laadukkaasta seksuaaliohjauksesta, tulisi ohjauksen olla pitkäkestoisempaa. Kahdessa tunnissa aiheesta ei ehdi käymään kuin pintaraapaisun. Kaksi tuntia olisi helposti saanut kulumaan pelkästään tunnetaitojen, sekä oman fyysisen ja psyykkisen iän tunnistamiseen. Jatko-opinnäytetyö ehdotukseksi voisinkin ehdottaa seksuaaliohjauskurssia. Kyseisessä kohdeorganisaatiossa kurssia saattaisi olla hankala järjestää kerran kuukaudessa tapahtuvan toiminnan vuoksi, mutta ryhmäkotien tai koulujen kanssa yhteistyössä voisi toimia hyvin.

Omaan työskentelyyni olen tyytyväinen, viivyttiin opinnäytetyön tekemistä aivan liian pitkään. Lopulta kun tartuin töihin huomasi, kuinka äärimmäisen kiinnostava aihe on ja luulin pysyväni koko projektin ajan aikataulusuunnitelmassani, mikä oli aika tiukka. Opinnäytetyön valmistuminen kuitenkin viivästytti pari viikkoa suunnitellusta, huomiotta jättämieni riskien vuoksi. Aloitin myös uudessa työpaikassa lastensuojelussa muutama viikko ennen opinnäytetyön valmistumista, mikä oli henkisesti raskasta, koska uuteen työhön perehtyminen kulutti paljon voimavaroja, ja opinnäytetyön viimeistelyyn löytyvää motivaatiota joutui etsimään omien voimavarojen kuluessa uuteen työhön opetellessa. Myös löydetyn tiedon rajaaminen tuotti hankaluuksia projektin suunnitteluvaiheessa, olisi ollut niin paljon kaikkea kiinnostavaa, mitä olisi voinut työhön lisätä.

Olen saanut valtavasti uutta tietoa seksuaalisuudesta sekä erilaisista ohjausmenetelmistä. Näitä ohjausmenetelmiä voi hyödyntää työskennellessä erityisryhmien kanssa muutenkin kuin seksuaaliohjauksen parissa. Projektin kautta sain syvennettyä tietämystäni erityisryhmien ohjauksesta entisestään. Joten opinnäytetyö on myös tukenut omaa ammatillista kasvuani. Sairaanhoidaja kohtaa työssään paljon erilaisia ihmisiä. Kehitysvammaan liittyviä opintoja ei kuitenkaan sairaanhoidon tutkintokokonaisuudessa ole, vaikkakin kehitysvammaisia on Suomessa arviolta noin 40 000, joten aivan pienestä ryhmästä ei ole kyse. On tärkeää, että sairaanhoidaja osaa kohdata, ohjata ja arvostaa erilaisia ihmisiä. Liian usein näkee,

että kehitysvammainen, vammainen tai muutoin rajoittunut ohitetaan palvelutilanteessa, ja hänen avustajalleen vain puhutaan, mikä on ristiriitaista hyvän asiakas/potilassuhteen luomisessa. Sairaanhoidajan eettiset ohjeet kuitenkin sanovat, että sairaanhoidajan ja potilaan välinen hoitosuhde perustuu avoimeen vuorovaikutukseen ja keskinäiseen luottamukseen, sekä että sairaanhoidajan tulee toimia tehtävissään oikeudenmukaisesti. Jokaista potilasta tulee hoitaa yhtä hyvin, ja kunkin yksilöllisen hoitotarpeen mukaan. Mielestäni nämä eettiset ohjeet eivät toteudu, jos asiakas palvelutilanteessa ohitetaan. Erilaisuus voi olla pelottavaa, mutta erilaisuus on myös rikkaus.

Nykyinen työpaikkani on lastensuojelussa yksikössä, joka on spesifioitunut pieniin lapsiin, joilla on muun muassa tunnesäätelyn vaikeuksia, saamiani oppeja tämän projektin aikana seksuaalisuudesta ja minuudesta tulen ehdottomasti hyödyntämään myös uudessa nykyisessä työpaikassani.

Kehitysvammaisten seksuaalisen väärinkäytön suuri prosentuaalinen määrä, oli syy miksi halusin tässä seksuaaliohjaustuokiassa, keskittyä erityisesti myös turvataitoharjoitteisiin. Projektista heräsi kiinnostus myös tulevaisuudessa mahdolliseen seksuaaliohjaajan koulutukseen, ehkä sen käytyä voisikin itse toiminimellä järjestää kursseja kehitysvammaisille nuorille?

LÄHTEET

Hilla-Wahlman, S. 2013 Kehitysvammaisten asiakkaiden kanssa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden moraalinen järkeily. Pro Gradu. Tampereen Yliopisto. Viitattu 13.9.2017

<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/84991/gradu07039.pdf?sequence=1>

Kettunen, S. 2009. Onnistu projektissa. Helsinki: WSOYpro

Koivunen I. 2014, Ilari Koivusen "Mies eikä hiiri" - monologi, Traileri. Viitattu 10.9.2017 <https://www.youtube.com/watch?v=cKxZx5PWvmk>

Marjamäki.K, Koivurinne.S, Aikuisuuden kynnyksellä, 2016. Viitattu 12.9.17.

<http://www.kvps.fi/perheille/aikuisuuden-kynnyksella/>

Mattila, J.” Kyllä mun mielestä kaikki tarvii rakkautta ":kehitysvammaisten nuorten aikuisten käsityksiä rakastumisesta ja rakkaudesta. 2015. Pro Gradu. Lapin Yliopisto. Viitattu 13.9.2017 <http://lauda.ulapland.fi/handle/10024/62285>

Oma elämä www-sivut. 2014.Viitattu 11.9.17 <http://www.omaelama.net>

Ryttyläinen, K. & Valkama, S. 2010. Seksuaalisuus hoitotyössä. Helsinki: Edita

Satakunnan Sairaanhoidopiirin [www-sivut](http://www.satshp.fi). Viitattu 12.9.17 , <http://www.satshp.fi>

Seksuaalikasvatuksen tueksi. 2016. THL, STM & Väestöliitto. Viitattu 6.9.2017

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129742/TY%C3%962016_35_web_korjattu.pdf?sequence=5

Seksuaalineuvonnan tueksi. 2011. Raportti Osa I: Seksuaalineuvojana toimiminen Osa II: Esimerkkejä seksuaalineuvonnan käytänteistä. Viitattu 12.9.2017.

<https://www.thl.fi/documents/10531/95613/Raportti%202011%2027.pdf>

Selkokeskuksen www-sivut. 2016. Viitattu 9.9.17 <http://papunet.net>

Setan www-sivut. Seksuaalinen suuntautuminen. 2016. Viitattu 27.9.2017

<http://seta.fi/seksuaalinen-suuntautuminen/>

Seteke. Seksuaalisuudesta selkokielellä. Viitattu 10.9.2017

<http://www.seteke.fi/index.html>

Silverberg, P. Ideasta projektiksi, Projektinvetäjän käsikirja. Viitattu 12.9.2017

http://www.helsinki.fi/urapalvelut/materiaalit/liitetiedostot/ideasta_projektiksi.pdf

Terveyden ja hyvinvointilaitoksen www-sivut. Nuoruus. Viitattu 9.9.17

<https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/lapset-perheet/nuoruus>

Terveyden ja hyvinvointilaitoksen www-sivut. Seksuaalikasvatus. Viitattu 12.9.17

<https://www.thl.fi>

THL. Edistä, ehkäise ja vaikuta -Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014-2020. Tampere. Suomen Yliopistopaino

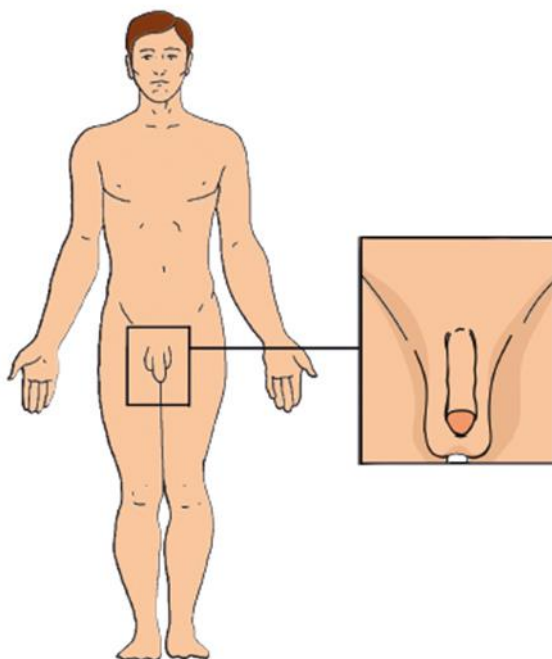
Kataja.M, 2015. Kehitysvammaisten lasten ja nuorten koulujen loma-aikojen päivähoitomallin kehittäminen Kamutuvalla. YAMK. Opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Viitattu 9.9.17

Kehitysvammaisten tukiliiton www-sivut. 2016. Viitattu 11.9.2017. www.kvvl.fi

Väestöliiton www-sivut. 2017. Viitattu 27.9.2017
<https://www.vaestoliitto.fi/nuoret/seksi/mitaseksion/>

LIITTEET

Osa apuna olleista kuvista, kuvat ovat sivustoilta Seteke.fi, papunet.net, sekä Haaveita ja haluja kirjan kuvat ovat Opike sivustoilta.

sisällys

Ihastuminen ja rakastuminen

- 1 • Tiina ihastuu Mikkoon
- 2 • Jonna rakastuu Siniin
- 3 • Sami uskoutuu Timolle
- 4 • Tuukka on yksinäinen

Seurustelu

- 5 • Jeren ja Tiinan kaukorakkaus
- 6 • Mustasukkaisuutta discossa
- 7 • Aleksin haluaa omistaa Millan
- 8 • Milla lopettaa seurustelun

Seksiä yksin ja yhdessä

- 9 • Äiti yllättää Tiinan
- 10 • Tuukkaa haluttaa
- 11 • Sonjan ja Rikun eka kerta (osa 1)
- 12 • Sonjan ja Rikun eka kerta (osa 2)
- 13 • Sonjan ja Rikun eka kerta (osa 3)
- 14 • Sonjan ja Rikun eka kerta (osa 4)

Turvallisuus ja terveys

- 15 • Jere saa nettikaverin
- 16 • Naapuri ahdistelee Tiinaa
- 17 • Tuukka tapaa vieraan autoilijan
- 18 • Samia huolestuttaa AIDS
- 19 • Vieraat miehet lähestyvät Sonjaa
- 20 • Sonja käy gynekologilla

Haaveita ja haluja

- 21 • Ville ostaa hameen
- 22 • Jeren houkutus
- 23 • Tuukka näkee unta
- 24 • Millan fantasia
- 25 • Ville löytää netistä pornoa

Tulevaisuuden suunnitelmia

- 26 • Sonjan perhehaaveet
- 27 • Jere päättää kosia
- 28 • Jonna ja Sini suunnittelevat tulevaisuutta
- 29 • Milla keskittyy itseensä
- 30 • Isän suuri uutinen

